

РАДИАЦИОННЭ ШЫНЭГЪОНЧЪАГЪЭР ГЪЭЛЪЭШЫГЪЭНЫР

Цыфхэм япсауныгъэ къэухъумэгъэным, радиационнэ шынэгъончъагъэр гъэпытэгъэным фэшI Урысые Федерацием хэхьэрэ субъектхэм ярадиационнэ-гигиеническэ паспортизацие агъэхъазырыныр Федеральнэ законм къыделъытэ. Ащ къыпкъырыкхыгъэ, Роспотребнадзорым Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэорышIапIэрэ «Адыгэ Республикэм гигиенэмрэ эпидемиологиерэкIэ и Гупч» зыфиIорэ учреждениерэ тиреспубликэ фэгъэхьыгъэ ащ фэдэ паспорт илъэс къэс агъэхъазыры. Роспотребнадзорым Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэорышIапIэ иотдел ипашэу Е. Коваленкэм къытлгъыгъэIэсыгъэ информацийем къызэрэщIорэмкIэ, 2008-рз илъэсым Адыгеим ирадиационнэ-гигиеническэ паспорт изфэхъысыжхэм нафэ къашIы радиационнэ илъэныкIэ республикэм шынагъо зэрымлъыр. Паспортым къызэрэщыгъэлъэгъуагъэмкIэ, радиационнэ, цыфым ипсауныгъэ зэрарезыхын зылъэкIышт бзыйхэм якъэкIуапIэу АдыгеимкIэ хуэхэрэр чIыопсымрэ медицинэ рентген ушэгъынхэмрэ арых. Адыгеим ирадиационнэ-гигиеническэ паспорт къызэрэщыгъэмкIэ, ахэм афэдэ бзыйхэм япхыгъэу Iоф зышIэрэ организациеу Адыгеим итыр зэкIэмкIэ зэрэхъурэр 44-р, ащ цыщэу 36-р — Iзэплэ-профилактическэ учреждениех. Мыхэм зэкIэмкIэ нэбгырэ 225-рз Iоф ащызышIэрэр. Организацие 44-ми ащ фэдэ Iоф ашIэным ифитыныгъэ яI, цыфым ипсауныгъэ зэрарезыхырэ бзыйхэм ащызыхъумэхэрэ хушхъафыкIыгъэ цыгъынхэр, дозиметрэхэр ящыкIагъэм фэдизэу арагъэгъоты.

Къыхэгъэщыгъэн фае илъэс зэкIэлъыкIохэм ашIыгъэ улгъэкIунхэм къызэрагъэлъагъорэмкIэ, мыхэм зэкIэми — чIыопсыми, медицинэ аппаратурэм — радиационнэ къатырэм ибагъэ, инагъэ Урысые Федерацием и Законэу «Радиационнэ цыфхэр шыухъумэгъэнхэм фэгъэхьыгъэ» зыфиIорэм къыщыгъэнэфэгъэ шапхэхэм зэрашIомыкIырэр.

Роспотребнадзорым Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэорышIапIэ испециалистхэм Iзэплэ учреждениеу рентген аппаратхэм Iоф арызышIэхэрэр мы илъэсым зауплъэкIунхэм, ахэм ягъэфедэнкIэ хуэкIонгъэхэр къыхагъэщыгъэх. Зигугъу тшIырэ аппаратхэм япроцент 48-м акIыгъугъэп дозиметрическэ приборхэу цыфэу рентген ашIырэм нэбзыеу хэхъагъэр («доза облучения» зыфиIорэр) зыфэдизыр зыгъэунэфыхэрэр, рентген кабинетхэм япроцент 16-р радиационнэ шызыухъумэхэрэ амалэу ачIэлъынхэ фаехэмкIэ икIоу зэтэгъэпсыхъэгъагъэхэп. Ахэм афэдэ хуэкIонгъэхэр къызыхагъэщыгъэ учреждениехэм япашэхэм пшгъэдэкIыж арагъэхьыгъэ.

Адыгэ Республикэм ирадиационнэ-гигиеническэ паспорт къызэригъэлъагъорэмкIэ, псыуытыпIэхэм, хызымэтшIапIэхэм агъэфедэрэ ыкIи цыфхэр зашхэрэ псыр зауплъэкIунхэм, радионуклидэу ахэм ахэлъыр шапхэхэм ашIокIэу агъэунэфыгъэп.

Роспотребнадзорым Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэорышIапIэ испециалистхэм зэралгъэтерэмкIэ, радиационнэ цыфхэр джыри нахъ шыухъумэгъэнхэм, радиационнэ шынэгъончъагъэр нахъ гъэлъэшыгъэным ыкIи республикэм шыпсэхэрэм радиационнэ «аIуIэрэр» зыфэдизыр нахъ тэрэуу гъэунэфыгъэн амал цыIэным пае республикэ программэ хушхъафыкIыгъэ штэгъэн фае. Ащ къышIыдэлъытэгъэн фае жъы хуэгъэ рентген аппаратхэр зэблэхуэгъэнхэр, ахэм ыкIи флюорографии аппаратхэм зэкIэми дозиметрическэ приборхэр акIыгъунхэр. Джащ фэдэу радионуклидэс улгъэкIунхэр шIыгъэнхэм иамалхэр шыIэнхэ, жъэу къатшэрэм изытэт чэзыу-чэзыуу зыуплъэкIунхэр стационар пост тIэн зэрэфаер, нэмыкI Iофыгъоу зэшIохыгъэнэу шытхэр мымакIэу испециалистхэм къагъэнафэ.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

ПенсиехэмкIэ фондым шъуцегъэгъуазэ

ЫПЭКИЭ ПЛЪЭЗЭ ГУПШЫСЭ

Аужырэ илъэхэм Урысые Федерацием и Правительствэрэ УФ-м ПенсиехэмкIэ ифондрэ пенсиехэм ахэгъэхъогъэным, жъышхъэ шыIэIэ тэрэз цыфхэм ягъэгъотыгъэным яхыллэгъэ зэхъокIыныгъэхэр пенсие системэм фэшIыгъэнхэм иIофыгъохэр зэрэхъэх. Iоф ышIэн амал еIэфэкIэ цыфыр зыгъэгумэкIын фаеу шытыр пенсием зыкIокIэ жъышхъэ шыIэIэ тэрэз иIэным иIофыгъохэр зэрэхъанхэр ары. Ар хэти ыIэшхытIуIэ зэшIуехы ыкIи мыщ дэжым къэралыгъом ипшгъэрыл ащ тетэу хуным пае ищыкIэгъэ амалхэр лэжъаIом ригъэгъотынхэр.

2008-рз илъэсым ичIэныгъу кIуачIэ иIэ хуэгъэ номерэу 56-рз зытет Федеральнэ законэу «IофшIэнымкIэ пенсием зэIуагъэкIэрэ Iахъу иIэм хэгъэхъожь шIыкIэм тетэу страховоу тынхэр хэлъхъэгъэнхэм ыкIи пенсиехэм апае зэIуагъэкIэрэ мылькIу къэралыгъо IэпыIэгъу етыгъэным ехылаIагъэ» зыфиIоу ыужыкIэ пенсиеу къаратыштыр къызыхахышт мылькIу зэIугъэкIэгъэным цыфхэр хэлэжъэнхэ фитхэу зыгъэпсыгъэм. ГушIэм пае, шIокI зымIэ пенсие страхованием исистемэ тегъэлсыкIыгъэу страховать ашIыгъэ цыфэу къэралыгъор мылькIу IахъкIэ къыхэлэжъэным тегъэпсыкIыгъэ Программэм хэуцуагъэм ыкIи илъэсым къыкIокIэ сомэ 2000-м къышымкIэу зытыгъэм джащ фэдиз къэралыгъоми къыфыхегъэхъожьы. Ащи нахъыбэу цыфым ытын ылъэкIышт, ау зэкIэмкIэ къэралыгъом къыфы-

хигъэхъожьыштгъу хабзэм ыгъэнэфагъэр илъэсым къыкIокIэ сомэ мин 12-м шIокIын ылъэкIышттэп. Цыфыр ащ зыхъуцогъэ палъэм къышыублагъэу къэпшытгъэн хъумэ, Программэр илъэси 10-м телъытагъэ. А палъэр икIоу зыбгъэфедэкIэ сомэ мин 240-м нэсэу зэубгъэкIэн плъэкIышт ыкIи ащ къыхагъэжъышт а мылькIу инвистициехэм зэрэхалъхагъэм процент тегъахъоу къытыгъэр.

Джащ фэдэ амалхэр къызыфагъэфедэхъэзэ, программэм игъэцэкIэжъын зырагъэжъагъэм къышыублагъэу тиреспубликэ шыпсэхуэрэр ащ чанэу хэлажъэх. Ежъхэм яшIоигъо-ныгъэкIэ страховоу тынхэр зэратыштхэм ехыллэгъэ заявление къэзытыгъэхэм япчъагъэ 5852-м нэсыгъэ. А пчъагъэр зэкIэ республикэм шыпсэхуэрэр япроцент 1,3-рз мэхъу. Непэ ехъулIэу пштэмэ, Программэм хэлажъэхэрэм зэкIэмкIэ сомэ миллиони 8,6-м ехъу къатыгъэ. КъэIуагъэмэ хушт номерэу 56-рз зытет Федеральнэ законыр гъэцэкIэжъыгъэнымкIэ ПФР-м и Къутамэу Адыгэ Республикэм шыIэр Къыблэ федеральнэ округым пэрытныгъэр шызыIыгъэхэм зэрэащыщыр. Ащ нафэ къэшIы зигугъу тшIырэ IофыгъомкIэ тиреспубликэ шыпсэхуэрэр зэрэчанхэр. Республикэ гурыт пчъагъэм телъытагъэу пштэмэ, страховать зызышIыжъыгъэхэм къатыгъэр сомэ 1450-рз мэхъу, АдыгэкъалэкIэ ар сомэ 2000-м нэсыгъэ.

ГухэкI нахъ мышIэми, Программэм хэуцогъэ пстэуми

Iуагъэу зыфашIыжъыгъэр агъэцэкIэжъы пIон плъэкIышттэп. Нафэ къызэрэхъугъэмкIэ, сомэ 500-м ехъу хэзылхъэгъэ нэбгырэ 700 фэдизым сомэ мини 2-м нагъэсыным пае къэнэжъыгъэр къатыгъэп. Ащ къэгъэлъагъо пенсиехэм апае зэIуагъэкIэрэ мылькIу къэралыгъом къафыхигъэхъонэу цытыгъэ сомэ мини 2-р къазэрэIэкIэмыхъащтыр. Арышъ, ежъхэм яшIоигъо-ныгъэкIэ атырэ страховоу тынхэр сомэ мини 2-м нэзымыгъэсыгъэхэм агу къзэгъэкIыжъы сшIоигъу тыгъэгъазэм и 27-м шIомыкIэу къэнэгъэ ахъшэр къатыжъын зэрэфаер. Джащыгъур ары нылэп къыхащт 2010-рз илъэсым къышыублагъэу къэралыгъоми сомэ мини 2-р къызафыхигъэхъожьышттыр.

ХэгъэунэфыкIыгъэмэ хушт ПенсиехэмкIэ фондым ичIыплэ гъэорышIапIэхэм якъулыкIуэхэм ахъшэр икIоу къызэрамытыгъэр цыфхэм агу къызэрагъэкIыжъырэр. Ащ ехыллэгъэ пысьмэхэу ацIэ зэрытхэгъэ квитанциехэр зигъусэхэр ахъшэр икIоу къэзымытыгъэхэм афагъэхых.

ИкIэухым къэIуагъэмэ хушт бгъуитIури мылькIуIэ зыхэлэжъэхэрэ Программэм хэхъагъэхэр ежъхэм япенсиехэм апае мылькIу зэIугъэкIэгъэнымкIэ инвесторхэу зэрэщытхэр. Арышъ, пенсиеу къаратыштыр зыфэдизышттыр ежъхэми бэкIэ ялгытыгъэ.

Сергей СЕЛИХОВ.
ПФР-м и Адыгэ республикэ
Къутамэ-персонифицированнэ
учетыр зэхъигъэнымкIэ
иотдел ипашэ.

ТыфэгъушIо!

Тятэшыпхъу лъапIэу, Адыгеим иапэрэ кIэлэгъаджэхэм ащыщэу Шъхъэлэхъо Самэт ыныбжэ илъэс 90-рз зэрэхъурэм фэшI гуфэбэныгъэ хэлъэу тыфэгъушIо!

Ипсауныгъэ къыкIимычэу, илъфыгъэхэмрэ ипхъорэлъфхэмрэ яхъяр ылъэгъоу, къыпнэблэгъэ цыфхэм ягуфэбагъэ ренэу зэхушIэу джыри бэрэ къытхэтынэу тыфэлъало.

Нэхэ Нэшгъэрдинэ ыпхъухэу Марыет, Сафьет, Дэхэрэз, Дарихъан.

КИЭУХХЭР ЗЭФАХЪЫСЫЖЪЫГЪЭХ

Чыплэ къин шыIэныгъэм ригъэуцогъэ кIэлэцIыкIуэхэм, зипсауныгъэ пыч фэхъугъэхэм, унэгъо имыкIуэхэм ащапIухэрэм Iоф адэшIэгъэным, IэпыIэгъу афэхъугъэным ишIыкIэ амалхэр къызыщытыгъэ, социальнэ технологиехэр анахъ дэгъоу зыщыгъэфедэгъэ программэхэр, проектхэр къыхэхыгъэнхэм пае Адыгэ Республикэм IофшIэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэмкIэ и Министертвэ зэнэкъокIу зэхичгъагъэ.

Чъэпыогъум и 1-м къышыублагъэу тыгъэгъазэм и 1-м нэс зэнэкъокIу кIуагъэ. Ащ хэлажъэхэрэм япрогектхэр, япрограммэхэр чъэпыогъум и 20-м нэс комиссием ыштагъэх, тыгъэгъазэм и 10-м кIэуххэр зэфахъысыжъыгъэх, анахъ дэгъоу, анахъ шIуагъэ къэзыхынэу альбитагъэхэр къыхахыгъэх.

Апэрэ чыплэ фагъэшошагъэ Мыекъопэ гурыт еджапIэм иIофышIэу, педагогикэ шIэныгъэхэмкIэ кандидатэу Т. С. Кондратьевам зэхигъэуцогъэ программэм.

ЯтIонэрэ чыплэ ыубытыгъэ проектэу «Счастливое детство» зыцIэу къэралыгъо учреждениеу «Красногвардейскэ районым унагъом ыкIи кIэлэцIыкIуэхэм социальнэ IэпыIэгъу ятыгъэнымкIэ ичIыплэ Гупч» зыфиIорэм къыгъэхъазырыгъэм.

Ящэнэрэ чыплэ афагъэшошагъэ Мыекъопэ технологическэ университетым истудентхэм комиссием къырахыллэгъэ проектэу «Мое правовое пространство» зыцIэм.

Джащ фэдэу шытхъу тхыльхэмкIэ хагъэунэфыкIыгъэх Мыекъопэ гурыт еджапIэу N 6-м ыкIи муниципальнэ учреждениеу «НыбжыкIэ координационнэ гупч» зыфиIорэм яIофшIагъэхэр.

ТекIоныгъэ къыдэзыыхыгъэхэм, апэрэ чыплэ шытыр зыубытыгъэхэм дипломхэмрэ шIухъафтынхэмрэ тыгъэгъазэм и 16-м министрэм аритыжъыгъэх.

(Тикорр.).

Тезыхыгъэр Iэшынэ Аслъан.

УАСЭХЭМ КЪАХЭХЪО

Цыфхэм нахъыбэрэ агъэфедэрэ Iзэгъу уцхэм ауасэ фэгъэхьыгъэ мониторинг чэзыу-чэзыоу ашIы Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэрэ Росздравнадзорым Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэорышIапIэ испециалистхэмрэ.

Мониторингым къызэригъэлъэгъуагъэмкIэ, шэкIогъу — тыгъэгъэзэ мазэхэм къаIокIэ Iзэгъу уц зэфэшхъафхэм ауасэ процент 0,15-м къышыублагъэу 60-м нэсэу ахэхъуагъэ.

Росздравнадзорым Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэорышIапIэ ипресс-къулыкIу къызэритырэмкIэ, мы аужырэ мазэхэм цыфхэм нахъыбэу агъэфедэ хуэгъэ Iзэгъу уцхэу «Арбидолимерэ» «Кагоцелымрэ» аптекахэм икIу фэдизэу алэкIэгъэхъэгъэным къыныгъохэр къыпэкIых. Ар къызыхэкIырэр а Iзэгъу уцхэр тапэкIэ Адыгеим къезыгъэуапIэштыгъэхэм джы къыщагъэкIэнэу зэрэхуэгъэр ары. Ау испециалистхэм къызэрэхагъэщыгъэмкIэ, а Iзэгъу уцхэм шIуагъэу ахэлъым къышчызымыгъэкIэрэ препаратыбэ тиаптекахэм ачIэлъ гриппым ыкIи ОРВИ-м апэуцужыгъэным пае.

ЫпшгъэкIэ зигугъу къыштышIыгъэ къулыкIуэхэм ашIырэ мониторингым къыгъэлъагъорэр зэкIэ фагъэхъы прокуратурэм ахэм ишIыкIэгъэ Iофтхъабзэхэр зэрэхъанхэм фэшI.

Пресс-къулыкIуым тызэрэщыгъэгъозагъэмкIэ, уасэхэм ягъэуцун ылъэныкIокIэ шапхэхэр, унашъоу шыIэхэр зыукъохэрэм административнэ пшгъэдэкIыж аригъэхъыным ифитыныгъэ къыхащт илъэсым ищылэ мазэ къышгъэгъэжъагъэу Росздравнадзорым иIэ мэхъу.

(Тикорр.).

ГСЗН ЦЫФЫМРЭ ЮФШІЭНЫМРЭ ГСЗН

Пэшлорыгъэшъ зэфэхьысыжъхэр

Адыгэ Республикэм цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэнымкІэ икьулыкьу и ЮфшІэн 2009-рэ илъэсым гухэлъ гъэнэфагъэм тегъэпсыкыгъэ Республикэ программитІоу «Адыгэ Республикэм щыпсэуэхэрэм зыщылэжъэштхэр къэгъотыгъэнымкІэ аделэгъэныр» зыфиІоу 2008 — 2010-рэ илъэсхэм ателытагъэмр «Адыгэ Республикэм ЮфшІэнымкІэ ибэдзэршыпІэ иль пльыр-стырыгъэм кыкІегъэчыгъэныр» зыфиІоу 2009-рэ илъэсым телытагъэмр гъэцкІэжыгъэныр тегъэпсыкыгъагъ. Программэхэр агъэцкІэжъхэ, цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэнымкІэ республикэ къулыкьум иорганхэм тызыхэт илъэсым пыкыгъэ мзэ 11-м кыкІоуцІ нэбгырэ 14703-м ренэу зыщылэжъэштхэ е пІэлъ гъэнэфагъэм тегъэпсыкыгъэ ЮфшІэн къафэгъотыгъэ, нэбгырэ 5415-рэ общественнэ ЮфшІэнхэм ахагъэлэжъагъэх, пІэлъ гъэнэфагъэм тегъэпсыкыгъэу нэбгырэ 419-м лэжъапІэ къафэгъотыгъ. Джащ фэдэу шылэ мазэм кышыублагъэу шэкІогъум нэсыр пІалъэм кыкІоуцІ зыхэхогъуху нэбгырэ 4585-м пІэлъ гъэнэфагъэм тегъэпсыкыгъэу зыщылэжъэштхэ ЮфшІэн къафэгъотыгъагъ.

Зэрэпсэуштхэр кызыщалэжъышт ЮфшІэнхэм икьэгъотынкІэ аделэгъэным пнае республикэм ЮфшІэнымкІэ ибэдзэршыпІэ изытет ехьылІгъэ къэбархэр ЮфшІэн зымыІэхэм ыкІи цыфхэр зыгъэлэжъэн зыльэкІыштхэм алъагъэлэсыштгъэх. Адыгэ Республикэм цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэнымкІэ икьулыкьу и ГъэІорышІапІэ «Интернетым» сайтэу кышыцэІуыгъэм къэбарыкІэхэр ренэу рагъахъэштгъэх. Мазэ къэс республикэм кышыцэкІыр гъэзетхэм мэкъэгъІу, къэбар, статья 40-м еху къарагъахъэштгъэх. «Цыфымрэ ЮфшІэнымрэ» зыфиІорэ нэкІубгъуишІ республикэ гъэзетхэм къахарагъэуыгъ. Джащ фэдэу ЮфшІэн лыхьурэ цыфхэм нэмыкІ амалхэмкІи къэбар зэфэ-шъхьафхэр алъагъэлэсыштгъэх.

Мзэ 11-м кыкІоуцІ республикэм ЮфшІэнымкІэ ибэдзэршыпІэ изытет зэгъэшІэгъэным пнае цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэным-

кІэ къулыкьум иорганхэм ЮфшІэн языгъы зыльэкІышт организацие 1274-м ыкІи ЮфшІэн зымыІэ нэбгырэ мин 42-м еху закы-фагъэзагъ.

Тызыхэт илъэсым итыгъэгъазэ и 9-м ехуылІэу зэрэгъэпсыгъагъэмкІэ, зэгъусэхуу общественнэ ЮфшІэнхэр зэхашъхэм ехьылІгъэ ззэгъыныгъи 101-рэ цыфхэр зыгъэлэжъэн зыльэкІыштхэм адашылъ ыкІи а шІыкІэм ишІагъэ-кІэ нэбгырэ 3764-рэ общественнэ ЮфшІэнхэм ахагъэлэжъагъэх. ЕгъэджэпІэ учреждениехэм къа-чІатІупшыгъэхэм ащыщху нэбгырэ 81-рэ стажировкэм агъэІуа-гъэх. Общественинэ ЮфшІэнхэм ахагъэлэжъагъэхэм ыкІи стажировкэ агъэІуагъэхэм лэжъапкІэ ятыгъэным пнае цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэнымкІэ органхэм арагъэхъагъ.

Джащ фэдэу ЮфшІэн зымыІэхэм лэжъапІэ къафэгъотыгъэным ехьылІгъэ нэмыкІ ЮфшІэныбэ тиорганхэм зэшІахыгъ. А зэпсэум ыкІи зыцІэ къесІогъэ Республикэ программэхэм ягъэцкІэжыны яшыпкыгъэу Юф зрадашІа-гъэм ишІагъэ-кІэ, ЮфшІэн зымыІэу атыхэрэм япчъагъэ республикэм лъэгапІэу шыриІэм хэшІы-кІэу кыкІычыгъ. Илъэсым икы-хъагъум кышыцублагъэу хахъозэ ар жъоныгъуакІэм и 13-м еху-лІэу проценти 4,8-м нэсыгъагъэ-мэ, ыужым кышыцкІэзэ, тыгъэ-гъазэм и 9-м ехуылІэу проценти 2,7-м нэсу кылыхыжыгъ. Кы-хъащт илъэсыкІэм иапэрэ мафэ-хэм къашыублагъэу республикэ программэхэм ягъэцкІэжыны лъа-гъэІуатэзэ, ЮфшІэн зымыІэхэм япчъагъэ республикэм лъэгапІэу шыриІэр проценти 2,6-м нэдгъэ-сышт ыкІи ЮфшІэн зымыІэхуу чэзым хагъэуцагъэхэм япчъагъэ нэбгырэ 5400-м шІокІыштгъ.

ВАСИЛЬЕВ Станислав.
Цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэнымкІэ республикэ къэралыгъо къулыкьум и ГъэІорышІапІэ ЮфшІэн къафэгъотыгъэнымкІэ ыкІи цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэным епхыгъэ програм-мэхэмкІэ иотдел ипаш.

ЮфшІэн зымыІэ гражданхэр законодательствэр укьогъэным пыхъэху кызырэхэкІырэм цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэнымкІэ фэлэжъэрэ кылыкьухэр рехьылІэх. Тхылъ нэпцІхэр арахьылІэхэзэ, ЮфшІэн ямыІэу загъэ-лэагъозэ, пособие, стипендие къалаху, нахъ пасэу пенсие арагъэгъэуцоу кыхэкІы. Урысые Федерацием и Уголовнэ кодекс ия 19-рэ статья зэригъэнафэрэмкІэ, ащ кыкІырэр «зыгорэм имылькы птыгъуныр, гъэшІэн шІыкІэм тетэу зыгорэм имылькы гъэ-федэгъэным ифитныгъэ зэб-гъэгъотыныр, е цыхъэу кып-нашылгъэр пшъхъэ ифедэхэм афэбгъэлэжъэныр» ары.

Цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэным ехьылІгъэ Законым ия 35-рэ статья ия 2-рэ пункт зэригъэнафэрэмкІэ, гъэшІэн шІыкІэм тетэу

Хабзэм кыпфигъэгъуштэп

ЮфшІэн зэрамыІэм пнае пособие къаІыхыгъэнымкІэ пыхъэхэрэм мы кыкІэлыкІорэ шІыкІэм тетэу адзекІох: пособие ятыгъэныр зэпагъэу ыкІи ЮфшІэн имыІэу алъы-ти учетым хагъэуцагъэр хатхыкІыжы, ащ ыуж хэбзэн-чъэу зекІуагъэм уголовнэ Юф кыпыгъэгъэжъэным пнае ащ ехьылІгъэ тхылъхэр правуухуэмкІо органхэм алъа-гъэлэсых.

ЮфшІэн зымыІэ цыфхэу учетым хагъэуцагъэр хатхы-кІыжы цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэнымкІэ ор-ганын гъэшІэн шІыкІэм тетэу ЮфшІэн зымыІэм пособие кызыралыхырэр (къаІыхынуу зэрэфежъагъэр) кызыхыгъэ-щыгъэ (идокументхэм захи-лээгъогъэ) мафэм кышыу-благъэу. Мыщ дэжыкІм цыф-

хэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэ-нымкІэ органым чІэнагъэу ригъэшІыгъэр (ЮфшІэн имы-Іэу зыкыгъэлэагъозэ, посо-биеу, стипендиеу къаІыхы-гъэр, пенсиеу аригъэгъэуцу-гъэм пэІухъагъэр) хэбзэн-чъэу зекІуагъэм ежъ ишІои-гъоныгъэ е судым унашъоу ышІыгъэм тетэу епшыны-жъы. Арышъ, хъоршэрыгъэ зекІуакІэ хабзэр бгъэшІэн зэрэмыльэкІыштхэр ыкІи хэ-бзэнчъэгъэ зекІуакІэм ифэ-шъошэ уасэ кыфишІыгъэ зэригъэпшыныштхэр хэти зы-щэрэмьыгъэгъуш.

УДАЛОВА Дарья.
Цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэнымкІэ республикэ къэралыгъо къулыкьум и ГъэІорышІапІэ финансыкыкІэ икьулыкьу испециалист-эксперт.

Статистикэм тигъэшІырэ зэфэхьысыжъхэр

Тызыхэт илъэсым ищылэ-шэкІогъу мазэхэм къаІоуцІ ЮфшІэн къафэгъотыгъэным, консультациехэр ятыгъэнхэм ыкІи нэмыкІ фэІо-фашІэхэм апае цыфхэм ЮфшІэн къа-фэгъотыгъэнымкІэ органхэм республикэм щыпсэурэ нэбгырэ 59343-м закыфагъэ-загъ. 2008-рэ илъэсым джащ фэдэ ипІалъэ егъэпшагъэмэ, а пчъагъэр фэди 1,5-кІэ на-хъыб. КъаІушІт ЮфшІэн афылыхъуэгъэным пнае ор-ганхэм яучетхэм нэбгырэ 26078-рэ ахагъэуцагъ. А пчъагъэм щыцэу 13713-рэ зылыфгъэх, адэрхэр кыуль-фыгъэх. 2009-рэ илъэсым итыгъэгъазэ и 1-м ехуылІэу цыфхэм ЮфшІэн къафэгъо-тыгъэнымкІэ къэлэ ыкІи рай-он гупчэхэм яучетхэм ЮфшІэн лыхьухуу ахагъэуца-гъэхэр нэбгырэ 6585-рэ мэху.

2009-рэ илъэсым ищылэ-шэкІогъу мазэхэм ЮфшІэн зымыІэ купхэм хэшІыкІэу зэхокІныгъэхэр афэхьургъэх. Учетым хагъэуцагъэхэм кыульфыгъэу ахэтхэр процент

47,3-м (2008-рэ илъэсым процент 41,5-рэ кыуштыгъэх) нэсыгъ. Шылэ-шэкІогъу ма-зэхэм ЮфшІэн зымыІэу атых-гъэхэм кыульфыгъэу ахэтхэм япчъагъэ процент 43,4-рэ (2008-рэ илъэсым процент 35,8-рэ кыуштыгъэх) мэху. Тыгъэгъазэм и 1-м ехуылІэу ЮфшІэн зымыІэу кыульфы-гъэху нэбгырэ 2284-рэ уче-тым хагъэуцагъ, ахэр зэкІэ ЮфшІэн зымыІэу атыхгъэхэм япроцент 41,6-рэ мэху. 2008-рэ илъэсым ахэм япчъа-гъэ процент 36-м шІокІы-щтыгъэх.

Тызыхэт илъэсым итыгъэ-гъазэ и 1-м ехуылІэу ЮфшІэн зымыІэхуу кыалэу Мыекъуа-пэ нэбгырэ 1480-рэ, Адыгэ-къалэ — 289-рэ, Джэдждэ рай-оным — 792-рэ, Кошхъэблэ районым — 473-рэ, Красно-гвардейскэ районым — 354-рэ, Мыекъопэ районым — 788-рэ, Тэхутэмыкьое рай-оным — 636-рэ, Теуцожэ районым — 394-рэ ыкІи Шэуджэн районым — 352-рэ ащатхыгъэх.

2009-рэ илъэсым имзэ 11 кыкІоуцІ цыфхэм ЮфшІэн язытыхэрэм вакансие 24777-рэ кыатыгъ. 2009-рэ илъэсым итыгъэгъазэ и 1-м ехуылІэу Адыгэ Республикэм цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэнымкІэ икьулыкьу иорганхэм ашарагъэгъэтыгъэ вакансиехэр 1969-рэ мэху.

Тыгъэгъазэм и 1-м еху-лІэу шылэгъэ ЮфшІэнлэ чы-пІэхэм ыкІи ЮфшІэн лыхьу-хэрэм япчъагъэхэм кызыра-гъэлэагъэрэмкІэ, зы ЮфшІэ-пІэ чыпІэм кыкІэдаохэрэр нэбгыри 3-м еху. Мы Юфыр нахъ кыиуу зыщыгъэпсыгъэ-хэм ащыщхы Теуцожэ ыкІи Джэдждэ районхэр.

ЦЫГАНКОВА Галин.
Цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэнымкІэ рес-публикэ къулыкьум и ГъэІорышІапІэ экономи-кэ ЮфшІэнымкІэ ыкІи ЮфшІэнымкІэ бэдзэр-шыпІэм изытет зэхъы-гъэнымкІэ иотдел ипа-щэ игуадз.

ЕгъэдждэпІэ учреждение тІокІ хэлэжъагъ

Конкурс шІыкІэм тетэу нахъ дэгъур кыыхахыгъэ, сэнэхъат зэрагъэгъотынымкІэ фэшІ ЮфшІэн зымыІэу гражданхэр егъэ-джэгъэнхэм пнае егъэдждэпІэ учреждение 20 ыкІи мылькым ишІыкІэ зэфэшъ-хъафхэр зыгъэфедэрэ предприятияхэр ыкІи организациехэр зыхэлэжъэхэр егъэдждэпІэ-производственнэ базэ зэхашъагъ. ЗэІухыгъэ конкурс шІыкІэм тегъэпсыкыгъэу цыфхэм ЮфшІэн къа-фэгъотыгъэнымкІэ къэралыгъо учреж-дениеу щыт гупчэхэм егъэдждэгъэнхэм ыкІи ІепІэлэсэныгъэу ахэлъым хэгъэхъо-гъэным ехьылІгъэ ззэгъыныгъэхэр конкурсхэм ащытекІогъэ учреждение-хэм адашылъагъэх.

Сэнэхъат зэрамыгъэгъотэу е сэнэхъа-туу ахэлъыр зэрамыхъокІэу, ІепІэлэсэны-гъэу ахэлъым хамыгъахъоу ЮфшІапІэм амыштэшт гражданхэм куоу зэхэщэгъэ пэшлорыгъэшъ консультациехэр адызэ-хашъэштгъэх ыкІи ахэм кІэухуу афэ-штэу егъэдждэгъэу Юф зыдашІагъэхэм япроцент 85-рэ фэдызм еджэныр ра-гъахъэштгъ.

Тызыхэт илъэсым имзэ 11 кыкІоуцІ

цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэнымкІэ гупчэхэм сэнэхъат зэрагъэгъотынымкІэ едждэштху нэбгырэ 3147-рэ агъэІуагъ. А ЮфшІэныр зэхашъэштгъэ къалэхэм ыкІи районхэм яадминистрациехэр ягъу-сэхуу предприятияхэм ыкІи организа-циехэм къатыгъэ заявкэхэм ыкІи ЮфшІэнымкІэ бэдзэршыпІэр кызыкІэу-чІэрэ сэнэхъатхэм ателытагъэу. Сэнэ-хъат 62-м тегъэпсыкыгъэу егъэдждэныр зэхэщэгъагъ. Нахъыбуу кызыкІэу-чІэрэ сэнэхъатхэм ащыщхы предприниматель, коммерческэ ЮфшІэнымкІэ именеджер, чырбыщэтелъхъ, газ установкэм иопе-ратор, штукатур, гъэлакІо, бетонышІ, бульдозерым имашинист, электрогаз-гъуцІгъажъ, электрик зыфэпІоштхэр ыкІи нэмыкІхэр.

Джы зэрэгъэпсыгъэмкІэ, предприя-тиехэм янахъыбэм ІепІэлэсэныгъэ ин зы-хэлъ рабочхуу ыкІи специалистхуу агъэ-лажъэхэрэр икьухэрэп. Арышъ, ащ ди-штэу егъэдждэгъэу зэхэщэгъагъ.

Предприниматель ЮфшІэнымкІэ ыльэ-ныкъокІэ сэнэхъат зэрагъэгъотынымкІэ ра-гъэдждэжъху нэбгырэ 406-рэ агъэІуагъ.

Сэнэхъат зэрагъэгъотынымкІэ фэшІ ЮфшІэн зымыІэхэр егъэдждэгъэнхэм мылькы шІыкІае ишыкІагъ. Ащ пнае федераль-нэ бюджетым кыкІырэ сомэ миллион 19,6-рэ алэ кырагъэхъащт.

Цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэ-нымкІэ къулыкьум иорганхэм яЮфшІэнлэ псэуи апэ рагъэшъхэрэм ащыщ ЮфшІэн зымыІэхэм профориен-тационнэ ыкІи психологическэ Іэпы-Іэгъу ятыгъэныр. А ЮфшІэнымкІэ гухэлъ шъхъаІэу егъэнафэ ныбжыкІэхэм сэнэхъатымкІэ базовуу щыт гъэсэныгъэ ягъэгъотыгъэныр ыкІи ЮфшІэнымкІэ бэдзэршыпІэм изытет рыгъэзэнхэм ишІыкІэхэм афэгъэсэгъэнхэр.

Тызыхэт илъэсым пыкыгъэ пІалъэм кыкІоуцІ профессиональнэ ориентаци-емкІэ фэІо-фашІэхэр афагъэцакІэхэмэ ашІоигъоу ЮфшІэн зымыІэ нэбгырэ 15309-м цыфхэм ЮфшІэн къафэгъоты-гъэнымкІэ гупчэхэм закыфагъэзагъ. Ахэм ащыщху нэбгырэ 8533-рэ зылы-фыгъэх, 11092-р — чылагъохэм ащэпсэу, нэбгырэ 872-р сэкятныгъэ зыІэхэм ащы-щых, нэбгырэ 773-р ЮфшІапІэхэм къа-

ІуагъэкІыгъэх. Психологическэ ІэпыІэ-гъу зэратыгъэхэр нэбгырэ 1078-рэ мэху.

Тызыхэт илъэсым кыкІоуцІ цыфхэм япрофессиональнэ ориентацие зэхэщэгъэным пнае федеральнэ бюджетым кы-кІырэ сомэ мин 670-рэ ыкІи Адыгэ Рес-публикэм иреспубликэ бюджет кыха-хышт сомэ мини 150-рэ алэ кырагъэ-хъащт.

ЮфшІэнлэ чыпІэхэр имыкьухуу, ІепІэ-ІэсэныгъэшІу пхэмыльэу ЮфшІапІэм уамыштэнэу зыщыгъэпсыгъэ лъэхъаным цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэнымкІэ республикэ къулыкьум и ГъэІорышІапІэ ипшъэрылъ шъхъаІэхэм зыкІэ ащыщ ЮфшІэн зымыІэу гражданхэм адызэра-хъэрэ профориентационнэ ыкІи психо-логическэ ЮфшІэнымкІэ исистемэ тапэ-кІэ хэхъоныгъэ егъэшІыгъэныр.

КЪОХЪУЖЪ Долэтбий.
Цыфхэм ЮфшІэн къафэгъотыгъэ-нымкІэ республикэ къэралыгъо къу-лыкьум и ГъэІорышІапІэ професси-ональнэ ориентациемкІэ, психологи-ческэ ІэпыІэгъу ятыгъэнымкІэ ыкІи егъэдждэнымкІэ иотдел ипаш.

*НэкІубгъор зыгъэхъазырыгъэр
СХЪУТЭ Нурбий.*

Аферым, къунчыкъохъаблэхэр,

опсэу, Адыгеир!

Къунчыкъохъаблэхэу Мыекъуапэ щы-
псэухэрэм яобществэу «Гугъэм» икомитет
гъамыштэу зэхэсыгъо илагъ. Мыщ къеблэ-
гъагъэх тикъоджэгъухэу Мыекъуапэ щып-
сэухэрэ шлэныгъэлэжхэр, гъот зилэ пред-
принимательхэр, Иофшлэпэ пащэхэр, лъэпкъ
Иофыгъохэм агъэгумэкларэ ныбжьыкларэ.
Непэрэ бэдзэр зэфыщытыкларэ цыф къызэ-
рыкларэбэ мылтыкунчъэ зэхуыллэрэм, ащ зэ-
хищэрэ шыпкларэ-псэукларэ якъоджэгъухэр
зэрэхуцухэрэм комитетгъу тегушылагъ.
Цыфхэмкларэ дэгъоу ащ къыздихырэу,
мыхъунэу къыдеклокларэу мыхэм агъэунэ-
фыгъэх, гъогупэ тэрэзэу ащ хэпщы хуш-
тхэм алъыхуыгъэх. Иофшлэн зымылэу тик-
куаджэхэм ыкларэ тикъалэхэм адэсир зэрэ-
мымакларэ, тиныбжьыкларэу апыщэрэ еджа-
плэхэм ачлажьэхэрэм япчыагъэ гъэ къэс къы-
зэрэщыкларэу, къэзыухыкларэу янахыбэм
ясэнэхаткларэ Иофшлэн зэрамыгъотырэу къэ-
гушылагъэхэм къыхагъэщыгъ. Цыфныгъэм
ыбгъу зэфэшхьафыбэмэ анэсыгъэх. **Сыда
тшлэн фаер бэдзэр зэфыщытыкларэ хэгъэ-
гум шагъэпсырэм чышлэ пыгъэ тикларэхэм
пычытыным, ащ нуахътэ къыгъэуцурэ
уащлэхэр акъылы хэлъу зыхафыным, ау ащ
пае къэмынэу адыгагъэри, цыфыгъэри,
гукларэури, гунахыри зэхаштэу къэтэджын-
хэм фэшл? Ши, шыпхъуи, ныбджэгъуи,
лахылы, лъэпкъи къызымдзэрэ, аныбэрэ
ашхыэрэ афэшхьаф ымыгъэгумэкларэ,
мылтыкларэу къымылэжыгъэр изытэкхуыкларэ
«геройхэр» къапэзыгъохыкларэ телевиде-
ниэмрэ СМИ-мрэ непэ тикларэхэр алъэхэ-
тынэхэ хуштат?! Ахэр ящысэтэхыпшлэу
тикларэхэр ахэм тфалпхуэм, лъэпкъым сыда
къырыкларэу? Зауи гъаблы щымылэми,
упчлэу уахътэм къыгъэуцухэрэу джэуапхэм
зыщабжыкларэу зэман непэ тызэрыгъу. Зэпы-
рызэгъу.**

Непэ тикларэбэм къащэрэп. Унагъо
ашлэнэу агу зилэтырэп. Ащ даклогъ, сабый
мэкъэ чфэу къуаджэхэм къадэуащытты-
гъэр илъэс къэс нахъ макларэ мэхъу. Къун-
чыкъохъаблэ гурыт еджаплэм ия 11-рэ
класс еджэкларэ 4, япшлэнэрэм — 3 ащеджэ,
2009 — 2010-рэ илъэс еджэгъу а еджаплэм
иапэрэ класс клэлэцыкларэ 7 члэхъагъ.
Зэкларэмкларэ клэлэеджэкларэ 64-рэ къуаджэм
къыдкларэр. Къуаджэм хэбхонэр хэгъэкли,
чырбышым хэшпыхыгъэ унэхэр, къахы-
хэр, гаражхэр зыдэт хэлэ бгынагъэхэм къа-
хэхъо. Совет хабзэм илъэхъан цыфхэм
аугъоигъэгъэ мылтыкур зэгыратхыжьы
зэхъум, зинасып къыхы, ыныбжыи, Ионатлэу
ылыгыи, законхэм Иоф зэрамылэжыкларэри,
законхэр ежэ зэримылэжыкларэри (ащ къыхэкларэу
мылтыкларэу) зэтэфэхэи зилахъ къахъэзыхы-
гъэм непэ и «Джип» ригъэхъорэ бензиным
ыуасэ мээз псаум зылажьэкларэ къызэрамы-
тыжьыкларэ ныбжьыкларэ ыгу мэкларэ. Е ахэм
якларэхэу Икларэбэ къэралхэм ащырагъаджэ-
хэрэм непэ миллион пчыагъэ зыосэ спорт
машинэ псынклэхэр «прокатым» къылахэу,
апэ кыфэрэр тыраутэу зэпачэхэу Европэм
игъогухэм атэтхэм (шэклогъум и 24-рэ, те-
левидениер, я 2-рэ канал) къыгъэшлэщтым
Иоф шылагъэкли зэралэхыкларэу ащырагъаджэу
къызыгурыкларэ, зымы фэежыкларэ, ылэхэр
къышлэуфэхы.

Шыпкларэ, къэралыгъом мы Иофыгъохэм
нахъ мэхънэ ин аритын, ныбжьыкларэу алъэ
тыригъэуцонхэм иэкономикэ фитгъэлэжэ-
ныр ишпэрылэ шхъа. Уиунэе чыгу фэдэ
къеблэхын зэралэхыкларэ шыкларэ, мэк-
кумэщ Иофшлэпэ зэхэпшэн хуэмэ, ищыкларэ-
гъэшт тхылыгъэр, чыгу далажьэхэрэм фэгъ-
жэктлэныгъэу хабзэм къафиллэрэр цыфхэм
алыгъэлэсыгъэхэмэ ишлэгъэхэу къэ-
кларэ. «Иоф мыублэм блэ хэс», адыгъэхэм
ауагъ. Ащ пае юристхэм, хъакъулахэ агент-
хэм, муниципалытэ учреждениехэм Иоф-
филлэхэм къуаджэхэм Иоф ащашлэныр игъо
шыпкларэ хуыгъэ.

Пхъэшхы-мышхыи, фышхыи, къэгъа-
гыи — зэкларэ къэкларэ лъэпкъхэм къапыкларэ-
хэрэм Ишлугъи, дэхагыи, мэк гохыри къазы-
тырэу апэклэ шылэгъэ чыгыхэу, уцхэу, къэ-
гъагъэхэу джы лъэпсэу афэхъужыгъэхэр
ары. Джащ фэдэу, тиныбжьыкларэхэм къа-
ры-
урэ акыларэ блэкыгъэм хагъуатэу, къыха-
хэу плугъэнхэм нуахътэ къэсыгъ. Ащ пае ти-
тарихъ ахэм алъыдгъэлэсыныр, ядгъэшлэ-
ныр игъо шыпкларэ. **Ижхэм яакыларэ
иныбжьыкларэ Иапшэхэмрэ зэдзыгъэлэ-
жэрэ лъэпкъым игъэшлэ гъогу зны-
мыоу, ыпэклэ лъэкларэу, зеубгъу, зелэты.
Тила тэ, къунчыкъохъаблэхэм, ащ фэдэу
тикларэхэм щысэтэхыпшлэ афэхъун тарихъ?
Ти!! Къуаджэр псэуным, ащ итарихъ
«атхыным» фэшл тикъоджэгъубэм апси,
якъаргъуи, ямылтыкларэ халъхыгъэ, халъхы
ыкларэ халъхыащ!**

Республикэм ит адыгэ къуаджэхэр зы-
зэгъапыщэхэклэ, Къунчыкъохъаблэ анахъ
унэгъо макларэ зыдэс къоджэ зыбгъушпым
къахуеубыгъ. 1948 — 1978-рэ илъэххэм къа-
кларэ ятэ-янэхэм къахэкларэ, унэгъуакларэ
ашлэнэу хулыфыгъэ ныбжьыкларэ 60-м ехъу
къоджэбгъум къэтлысыгъ. А илъэххэм къа-
кларэ Мыекъуапэ ыкларэ фэшхьаф къалэхэм
унэгъо 73-м ехъу адэтлысхыагъ. Ащ къы-
щегъэжыагъэу къалэхэм адэсынэу зызыгъэ-
зэгъэ ныбжьыкларэхэм ахэхъоу еублэ. Джы
чылэм щыпсэурэ унагъохэм афэдитлэу
Мыекъопэ закъо щэпсэу. Тикъоджэ хуылъ-
фыгъэ 90-м ехъу граждан заом имашло
зыхэкларэу, колхоз зэхэщэгъу илъэххэм
(1927 — 1937-рэ илъэххэр) гъаблэр къуа-
джэм зыщэхъушлэм, колхозым шылажьэ-
хэрэм (1965 — 1970-рэ илъэххэм адэжэ
ахыщэкларэ лэжыапыкларэу апырэу колхозникхэм
къаратэу рагъэжыагъэ) «трудодень» нахъ
афамыгъэуцоу хъакъулахыкларэ хабзэм икларэ-
лэхэ зэхъуми, **цыфыр дунаим къызы-
фыхтэхъорэр** къунчыкъохъаблэхэм зыща-
гъэгъушпашагъэп — **хулыфыгъэ клэлэхэм
къащэщыгъэ, яшхыгъэуэс ныбжьы-
кларэхэм сабыеу ашхо хафэщыгъэхэр
агъэклэщыгъэп — къагъэхуыгъэхэм,
къэхъуыгъэхэм апсэ афагъэтлыгъыгъэ
аплуштыгъэх.** 1953-рэ илъэххэм нэс джа
«трудоденкларэ» Иоф зышлэщыгъэхэм он-
джэкъэу яунашхыгъэ тетым, чыгуоу зытес-
хэм ыкларэ пхъэшхы-мышхыгъэ чыгыр пэп-
чэу исад дэтым ахыщэ хъакъулахэ, ащ
фэшхьафэу чэт-тхыачэтхэу ящагу дэт пэпчэ
— клэлэщыгъэ, зы мэл пэпчэ — цы кило-
грамм, чэм зилэм — щэ, тхы «натурнало-
гъу» ателыгъ. Зымытырэу агъэпщынэ-
щыгъэ, ращыщыгъэ. Нэфылыр къызыкли-
дзырэм колхозникхэр дащыхэтэ, тыгъэр къо-
хыгъэ колхоз губгъохэр къазыгъэклэ ара-
гъэтлыщыгъэ, шлуанэклэ натрыфыр хара-
гъалхыгъэщыгъэ, арагъапкларэщыгъэ. Сабый
быдзашхо зилэхэм непэ щэджагъом ехъу-
лэу зэ якларэщыкларэу куэхэм арылхыгъэ губ-
гъом афашэщыгъэ. Джащ фэдэ охыгъэ къы-
ныгъом къунчыкъохъаблэхэр къыуфагъэ-
хэп, зы ашыщ **аркъашхо** хуыгъэп, зымы
«**сыгъамамыклэш**», унагъо сшлэщтэп» ыла-
гъэп, янэ-ятэхэм ашыщэ «**сышхылыгъэ**» ылоуи
ялыфыгъэ горэ дэтлысхыагъэп. **Арэуштэу
псэунхэу агу къыханыр хэгъэкли, зыкларэ
щыгъэм игъом къыпшэщыгъэ, зидклогъу
дакларэщыгъэ, сабыибэ зэрыс унэгъо
лужхэр шылэщыгъэх.** А лъэхъаным
Хъэцлэцлэ Къэрэгъуланрэ ишхыгъэгъусэу
Айщэтрэ сабый 13 аплугъ. Хъунэ Аминрэ
Хъаджэтрэ, Шьоджэ Ибрахимрэ Аслъан-
хъанрэ, Хъаудэкъо Сахыдэрэ Муслъи-
мэтрэ, Жакларэмыкларэ Аслъанхъанрэ Гош-
хъанрэ — сабый ирий; Къэзэнэ Мосэрэ
Нэхъуатлэрэ, Хъэцлэцлэ Рэмэзанрэ Данэрэ
сабый блырылбэ зырыс унэгъо дахэхэр зэда-
лэжыгъэх. Къуаджэм зы сабый нахъ имы-
лэу зы унагъу дэсыгъэр! Сабыибэ зыплурэ
ныхэм афашлэрэ тын лъаплэхэу «Матъ ге-
роиня», нэужым «Материнская слава»
зыфалохэрэр тикъоджэ бзылыфыгъэ 26-мэ
къаратыгъагъ. Хулыфыгъэм ишхыгъэгъусэу
демылэмэ, а лъэхъаным унагъор фэлыгъы-
шъуыгъэщыгъэ. Ар хэмытми, хабзэм сабый

къызыпыфэгъэ бзылыфыгъэр мэфиш нахъ
дигъэсыщыгъэп. Лэжыкларэ чанхэу Хъау-
дэкъо Муслъиматэ — Лениным иорден,
Шьоджэ Аслъанхъан Иофшлэн Щытхъум
иорден илъэс пчыагъэм псэемылблэжхэу ту-
тынлэжэ бригадэм зэрэщылыжьагъэхэм
къыхэкларэу хэгъэгум къафигъэшхошагъ.
Къунчыкъохъаблэ унагъохэу гъаблы, зауи,
щылэклэ зэжъум ихъазаби зыушэтыгъэхэм
къарыхъухыгъэ сабыйхэм цыфыгъэр
алыгъэу, шлэныгъэм фэбанэхэу, шлэм фэ-
лажьэхэу къэтэджыгъэх. Къунчыкъохъаблэ
щаплугъ шгугъоныр зымышлэу, пщыр зи-
джагъоу, шыпкларэныгъэм фэбанэу шлэфэ
псэугъэ коммунистэу, СССР-м и Апышэрэ
Совет идепудатыгъэ апырэ адыгэ бзылыфы-
гъэу, нэужым клэлэгъаджэу ллэшлэгъуны-
къом ехъурэ лэжыгъэ Пэнэшгу Гошсэхъу.
Ылшэкларэ зыцлэ къыщетлогъэ унагъохэм
къащыгъэджыгъэ ныбжьыкларэ 130-м ехъурэ-
мэ апышэрэ гъэсэныгъэ зэрагъэгъотыгъ.
Къунчыкъохъаблэ аргъушхо икларэ плугъэ
нэбгырэ 18-у шлэныгъэ зэфэшхьафхэмкларэ
кандидатхэу республикэм непэ фэлажьэ-
хэрэм.

Къуаджэм ыцлэ елэты шлэныгъэлэжэ
цларылоу, докторэу Иуаныкларэ Нурбий
ыкларэ Адам, Къэзэнэ Мосэ ыкларэ Хъам-
зэт, Пэнэшгу Мэххъудэ ыкларэ Уцужы-
кларэ, Пэнэшгу Дэлэщ ыкларэ Аскэр, Шьод-
жэ Мыхъамчэрыс ыкларэ Азмэт, Шьоджэ
Юсыф ыпхыоу Асиет.

Щысэтэхыпшлэх тикъоджэ клэлэхэу Иоф-
шлэн фэшхыпкларэу, апсэ емылблэжэу рэ-
хъатныгъэхэр мамыр щылэклэмрэ непэ
къытфэзыухыгъэхэм, полковникхэу Бэщы-
кларэ Мэджыдэ, Мэщлэклэ Аслъанчэрыс,
Пэнэшгу Батмызэ, Хъокларэ Юрэ, Шьоджэ
Вячеслав.

Непэ Къунчыкъохъаблэ ыцлэ дахэкларэ
Урысыешхыи Икларэбэ къэралхэм ащара-
гъало Къэбэртэ-Бэлыкъарым изаслуженнэ
артистэу, къэралыгъо ансамблэу «Ислъа-
мыем» исоллэстэу Къумыкларэ Шамсудин,
мы ансамблэм хэт артист ныбжьыкларэ, орэ-
дылоу Мэщлэклэ Даринэ, ансамблэу «Нал-
мэсым» иоркестрэ ипашэу, Адыгэ Респу-
бликэм изаслуженэ артистэу Ишынэ (Пэ-
нэшгу) Нэфсэт. Мыхэм афэдэу къуаджэр
арэгушхо Мыекъопэ музколледжым итеат-
ралытэ отделение щеджэрэ орэдылоу ныб-
жьыкларэу Лъэпцлэрышэ Шамилэрэ Тхъэм
къыхылыгъэгъэ мэкъэ гохыр културэм и
Унэу Хъакурынэхъаблэ дэтым къызыщы-
кларэ, Игу тео орыр зыпагъохырэ Хъазэ-
щыкларэ Мосэрэ. Къунчыкъохъаблэ клэлэ
ныбжьыкларэ цыфыгъэ дахэрэ адыгэгъэ
инрэ зэрехъэ: Хъакурынэхъаблэ къэуагъэу
янэклэ янэжэу зызакъоу къэнагъэм непэ
Ишылэгъу фэхъу, ащ лъэхэс. Клэлэ ныб-
жьыкларэ ихъалэлыгъэрэ ыгу икларэбэжэрэ
къоджитлур пыгъу зэрэпхы.

Къунчыкъохъаблэрэ Адыгеимрэ ацлэ
лыагъу алатыгъэ зэлашлэрэ тхакларэу, уса-
кларэу Къуекларэ Налбырэ Пэнэшгу Хъаз-
рэтрэ. Налбы игушпысэ куухэм лъэпкъым
игукларэи, иузи, итхыагъуи, насып гъогу
пыщылыр ахэбгъотэшт. Игъэспэтхыдэхэр
цыфыгъэм фэусэх. Хъазрэ Гетэ, Шекспир,
Пушкиным, нэмыкларэ классикхэу дунаим

щызэлашлэхэрэм атхыгъэхэм ашыщхэр
адыгэбзэ къабзэм рилъхыгъэхэу зэрэдэкларэ,
лъэпкъым игугъэлэ сабый цыкларэу усэ-
кларэ кларэклэ шлэм феплэх. Мыхэм ягъогу
теуцагъэх тхэкларэ ныбжьыкларэу Къуекларэ Ас-
фэрэ тиусэклэ нахыгъэу Лъэпцлэрышэ
Исмахылэрэ.

Гъэзет нэклубгъохэм къарымыхыагъэхэ-
ми, къэралыгъо шлухъафтынышхыгъэхэм ахэ-
мыфагъэхэми, якъарыу къехыфэ, акларэцлэ
елыфэ колхоз хъасэхэм ащылэжьагъэхэу
ягукъэбзэгъэрэ яшлугъэгъурэ ялыфыгъэхэм
ахэзылхыгъэхэу лъэпкъым фэпларэуагъэхэу,
ыцлэ дахэкларэ рязыгъэуагъэхэм ашыщых Бэщы-
кларэ Тэмэрэр Мулиэтрэ, Гыш (Хъэцлэцлэ)
Марыэтрэ Нурыэтрэ, Емыж Куко, Жа-
кларэмыкларэ Алихъанрэ Гошмафэрэ, Къэзэнэ
Нэфсэт, Сэламэт, Рае, Сурэт, Къумыкларэ
Гошхъанрэ Аминэтрэ, Лъэпцлэрышэ Мы-
лунинэ (Толрэ) Симэрэ, Мэщлэклэ Сач-
нэтрэ Щэрифэрэ, Пэнэшгу Нахъорэ Муслъи-
мэтрэ, Чэсэбий Аминэтрэ Дэхэосрэ,
Тхыгъо Аслъанхъанрэ Къадырхъанрэ, Хъа-
зэщыкларэ (Гыш) Услъанрэ Бубэрэ, Хъаудэ-
кларэ Щэрифэрэ Асиетрэ, Хъэцлэцлэ Гошэ-
хъуаерэ Сэламэтрэ, Хъажэуку Нурыет,
Хъэжэ Гошмафэ, Цурмыт Аслъанхъанрэ
(Къарэр) Рукъыетрэ, Шьоджэ (Къэзэнэ) Си-
мэрэ Гошпакъэрэ, нэмыкларэ. Хулыфы-
гъэ клэлэхэу, лыхэу мы лъэхъаным щылыч
пкъэуу мыхэм аготыгъэхэм непэ ягугъу
къэтшыгорэп — гъэзет нэклубгъохэр тфи-
куштыгъэх.

Классическэ философийер мыкларэжыкларэ-
нэу фундамент пыгъэ тэзыгъэуцун, апэу ар
шлэныгъэ лъапсэ зышлэуагъэу зэрэдэуагъэу
алыгъэрэ нэмыц философэу Гегель фило-
софием «Наука наук» ылоу еджэгъагъ.
«Шлэныгъэу шылэхэм яшлэныгъэ пшыта-
тэу» философиемкларэ докторхэу Къунчы-
къохъаблэ къоджэ цыкларэу нэбгырэитлэу
къыдкларэ: Къэзэнэ Хъамзэтрэ Шьоджэ
Асиетрэ. Мыхэм ябиографийерэ Иофшлэ-
гъэхэмрэ Урысыем инаучнэ тхылыт тедза-
плэу «Российская политическая энциклопе-
дия» зыфалорэ «Философия России нача-
ла 21 столетия» ыцлэу къыдигъэжыгъэ «Эн-
циклопедическэ гушылапхэм» къыдэхъа-
гъэх. Философие шлэныгъэм ылыныкларэ
мыхэм Иофшлэгъэ хэжыгъэхэр апышэрэ
еджаплэхэм, философиемкларэ, тарихымыкларэ
факультетхэм ащарагъэшлэщых. Ар къо-
джэ цыкларэу лэжэуагъэу нап! Зылэ квет-
логъэ гушылапхэм инэклубгъохэр зэпыры-
бгъазэмэ, узыгъэгъушхонхэр, гур къэзылэ-
тынхэр джыри дэплэуэгъотыгъ. Ахэр Джы-
ракъыс щыщэу философие шлэныгъэхэм-
кларэ докторэу Делэкларэ Къадырбэчрэ зэла-
шлэрэ шлэныгъэлэжэу Хъэдэгъэлэ Аскэр
ыпхыоу докторэу Ишхыгъэмфэ Асиетрэ.
Мыхэм уарымыгушхон плэжыкларэп. Лъэп-
къэу мыхэм афэдэхэр зыплхэрэм ыпэклэ
лыклогъэнэу къарыу зэрэзэригъотылэжы-
щым уехырэжышхыкларэп.

Голландием 2004-рэ илъэххэм къыщыдэ-
жыгъэ тхылыгъэ «Справочник по деффе-
ренциальным уравнениям» зыфалорэм
Джыракъыс икларэ плугъэу физико-матема-
тическэ шлэныгъэхэмкларэ кандидатэу Мыр-
зэ Джумадин Иофшлагъэу «Конструкции
Мирзова по вопросам «Главного решения»
ылоу къыдэхъагъ.

«За выдающийся вклад в развитие науки
и образования...», илъэххэм Кембридж
къыщыдэжыкларэ международнэ справоч-
ник — словарэу «Кто есть Кто» зифилорэм
социологие шлэныгъэхэмкларэ докторэу Тхъа-
кларэ Аслъан Китэ ыкларэ ыцлэ мыкларэ-
жыкларэу дэтхагъэу тылэклэ ... 1978-рэ
ильэххэм «Дунэе биографическэ Гупчэм»
«Человек года в области образования»
зыфалорэ цлэ лъаплэр Тхъакларэ Аслъан
къыфегъэшхуашэ. Урысыешхыи щыпсэу-
рэ цыф лъэпкъхэм зэкларэи апэу ар адыгэ
лъэпкъым ишхоу къызэрэфагъэшхоша-
гъэм инэу лъэпкъыр рэгъушхо.

Къунчыкъохъаблэ къоджэ цыкларэу гъо-
гуу къыкларэу, республикэ ныбжьыкларэ
икларэ плугъэхэм ягъэхъагъэхэм уахаллэ-
мэ гум зеушху, сыд фэдэ къыныгъэхэри зэ-
рэзэпыгъчын тлэжыщытым темыхырэжы-
шжэу тапэклэ тэплэ, тигугъэхэр мэпы-
тэ. Аферым, къунчыкъохъаблэхэр, опсэу,
Адыгеир!..!

**Къунчыкъохъаблэхэу
Мыекъуапэ щыпсэухэрэм
яобществэу «Гугъэм» икомитет
итхыаматэу Къэзэнэ Юсыф.**

Сурэтхэм арытхэр: философия шлэ-
ныгъэхэмкларэ докторхэу Къэзэнэ Хъамзэ-
трэ Шьоджэ Асиетрэ.

Адыгэ, Къэбэртэе-Бэлъкъар, Къэрэщэе-Щэрджэс республикэхэр, Шапсыгъэр, хэхэс адыгэхэр

ЯЗЭКЪОШНЫГЪЭ НАХЪ МЭНЫТЭ

Къэрэщэе-Щэрджэсым ит къуаджэу Али-Бэрдикъорэ Адыгеим ичылэшхоу Улапэрэ яклэлэджаклохэм язэныбджэгъуныгъэ илээс къэси нахъ мэпытэ. АщкIэ «Адыф» зыфи-лорэ клубым хэтхэм чаныгъэ къызыхагъафэ, ахэр Адыгэ Республикэм и Красногвардейскэ район шыщ къуаджэу Улапэ игурыт еджапIэ икIэлэ-еджаклохэм алокIэх, фестивал-хэм зэдахэлажъэх.

ИкIыгъэ мазэм икIэхухым «Адыф» зыфилорэ клубым хэт кIалэхэмрэ пшъашъэхэмрэ ятIонэрэу шыхъакIагъэх Улэпэ еджапIэм. Ахэр рагъэблэгъагъэх Улэпэ гурыт еджапIэм шызэхэщэгъэ патриотическэ клубэу Советскэ Союзым и Лыхъужъэу Рихард Зорге ыцIэщыгъэм хэт яныбджэгъухэм. А зэукIэгъум лъапсэ фэхъугъэр «Лъэпкъхэм язэныбджэгъуныгъэ Урысыем ыкIуачI» зыфилорэ фестивалэу зэхашэгъагъэр ары. А фести-валыр рагъэхъулэгъагъэ Адыгэ Республикэр зызэхашагъэр илээс 18 зышыхъурэм.

Улэпэ кIэлэеджаклохэм яклуб илээс 30 хъугъэу Иоф зэришIэрэм, 2009-рэ илээсыр ныбжьыкIэхэм я Илээсэу зэрэ-шытыри къыдалытэгъагъэ. Адыгеимрэ Къэрэщэе-Щэрджэсымрэ яклэлэ-гъуалэхэм аномIэхэу фестивалым къе-кIолIэгъагъэх Краснодар кра-им хэхэрэ Кушевскэ, Влади-мирскэ чылагъохэм къарыкы-

гъэ ныбжьыкIэхэри, джащ фэдэу Шэуджэн, Усть-Лабинскэ районхэм ащыщ кIэлэклэ куп-хэри.

Фестивалым хэлажъэхэрэм гушыIэ дахэ къаралуагъ АР-м ныбжьыкIэ ИофхэмкIэ икоми-тет ипашэу ШатIыкIэо Ас-лъанрэ лъэпкъ ИофхэмкIэ, Iэ-кIыб къэралхэм ащыпсэурэ ти-лэпкъэгъухэм адырIэ зэпхы-ныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъу-гъэм иамалхэмкIэ и Комитет ипашэу ЖакIэмыкIэо Вяче-славрэ.

Али-БэрдикIэо шыщ ныб-жьыкIэхэу Адыгеим рагъэблэ-гъагъэхэм яIэшъхэтетыгъэу Нэфышъ Рауф ипсалъэ къы-шыхыгъэщыгъэ тиадыгъэ лъэпкъ-хэм хъакIэр лъэшэу якIасэу зэ-рэщытыр Улапэ нафэ къазэрэ-щыфэхъугъэр, шIуклэ а зэукIэ-гъур агу къызэринэжъыштыр, бысымхэм лъэшэу зэрафэра-зэхэр.

Улэпэ гурыт еджапIэм иIэ-шъхэтетэу ГъунэжьыкIэо Асыет хъакIэхэр шигъэгъо-загъэх бэслыныне къуаджэу Улапэ непэ ихэхъоныгъэ-хэм, мыщ АР-м и Президентэу Тхъаклуш-нэ Ас-лъан, Премь-ер-министрэу КъумпIыл Мурат, нэмыкI ИофышIэ-шхохэр зэрэщышхэр, е д ж э г ь э ш х о х э р, усаклохэр, артистхэр мы

чылэм къызэрэдэкIыгъэхэм. Ащ ыуж Лыин Любэ къа-филоагъ ежъ зэхичгъэ интер-национальнэ клубэу Зорге ыцIэ зыхъырым илофшIаклэ зыфэдэр. А клубым имузееу къызэлуа-хыгъэм хъакIэхэр рагъэблэгъа-гъэх, ар лъэшэу ашIогъэшIэ-гъоныгъ.

Улапэ имызакъоу Адыгеим ичIыпIэ гъэшIэгъонхэм хъа-кIэхэм къарагъэпIыыхъагъэх, Мыекъуапи зыщапIыыхъагъэ, Адыгэ Лъэпкъ музеем шыла-гъэх.

Зэныбджэгъуныгъэм ипчы-хъзэхэхэр фестивалым иIа-хъэ шъхъаIэу шытыгъэ. Ащ хъакIэхэми хэгъырэхэми ялэпкъ шэн-хабзэхэр, яклуб ИофшIагъэхэр къышагъэлъэ-гъуагъэх. А псэурэ якъашъо-хэмкIэ, яорэдхэмкIэ, джэгухэм-кIэ зэфалотагъэх.

Джы Улапэ шыщ кIэлэ-гъуа-лэхэр Али-БэрдикIэо рагъэ-блэгъагъэх. Ащ кIонхэу загъэ-хъазыры.

(Тикорр.).

ПРЕЗИДЕНТЫМ И КУБОК ФЭБЭНАГЪЭХ

Къэбэртэе-Бэлъкъар къэралыгъо университетым испортзал волейболымкIэ зэнэкъокъухэр шыкIуагъэх. КъБР-м и Прези-дент ыцIэщыгъэу Кубокым икIыдэхын къалэхэмрэ районхэм-рэ якомандэ 16 фэбэнагъэ. А тур-нир зэхашэгъагъэ республикэм волейболымкIэ и федерацияе, спортымрэ туризмэмрэкIэ мини-стерствэм, КъБКЪУ-м. Хъуль-фыгъэ ыкIи бзылфыгъэ коман-дэхэри шъхъафэу зэнэкъокъу-гъэх.

Хъульфыгъэ командэхэм азы-фагу IэпIэсэныгъэ икIу къыша-гъэлэгъуагъэ университетым иволейболистхэм, Кубокыр ахэм ахыгъэ, а командэм ыужыкIэ къуаджэу ЛэщынкIейрэ еджа-пIэу N 31-м иветеранхэм якоман-дэхэр анахъ дэгъугъэх.

Бзылфыгъэ командэхэм язэ-нэкъокъу пэрытныгъэр шаубы-тыгъэ къалэу Прохладнэм иволей-болисткэхэм. Къалэу Налщык иадминистрацияе физкультурэмрэ спортымрэкIэ икомитет икоман-дэ ятIонэрэ чыпIэр къыдихыгъэ, КъБКЪУ-м иволейболисткэхэр ящэнэрэ хъугъэх.

Турнирым теклоныгъэ къыш-дэзыхыгъэхэмрэ волейболист анахъ дэгъоу къыхагъэшыгъэхэм-рэ шIухъафтынхэр аратыгъэх.

ЖЫЛIЭСЭ Замир.

КЪЭГЪАГЪЭХЭМ АНАХЪ ДАХЭ ШЫIЭП

Джары зэреджагъэхэр культурэм и Унэу чылагъоу Новоивановскэм дэтым къэгъэлэгъонэу джырэб-лагъэ шызэхашэгъагъэм. ПсэупIэм ибиблиотека илофышIэхэм выставкэ гъэшIэгъоныр зэхашэнэу зырахъухъэм, гухэлэу ялагъэр мы дунаишхор къэ-зыгъэдэхэрэ, цыфхэм агу къыдзэшышхэрэ къэгъагъэ-хэм шъэфэу зыдаIыгъым, ахэм шIуагъэу апылтым кIэлэеджаклохэр ашагъэгъэзэнхэр ары.

Къэгъагъэхэм кIочIэ шъэфэу зыдаIыгъыр нахъ къызэлузыхырэ усэхэм кIэлэцIыкIухэр къяджагъэх, «Бэрэтинагъу» (къэгъагъэм ыцI, урысыбзэкIэ — мя-та), «Къэрабэ» (урысыбзэкIэ — одуванчик), «Епэр» (урысыбзэкIэ — фиалка) зыфаусыгъэ театральнэ едзы-гъо цыкIухэр къашыгъэх, къэгъагъэхэм афэгъэхыгъэ зэнэкъокъу джэгукIэхэр къагъэлэгъуагъэх.

Къэгъэлэгъоным къеколIэгъэхэ псэум анахъэу агу рыхыгъэ «Хризантемэхэр гъонлэжьыгъэх» зыфилорэ романсыр музыкальнэ еджапIэм иеджэкло цыкIухэм къызэралуагъэр.

ЗэукIэм икIэхухым къэгъэлэгъоным хэлэжьагъэ-хэр шаибжэхэр зытет Iанэм рагъэблэгъагъэх, а чыпIэм щатэгущылагъэх фышхэ (Iээгъу) зыхэлъ къэгъагъэхэм.

ЩЭРЭДЖ Нэпцэдах.

Нэклубгъом итхэр зыгъэхъазырыгъэр
БРАНТИЭ Казбек.

Тарихъ иIэныгъэхэмкIэ докторэу, КъБР-м Гуманитар ушэтын-хэмкIэ институт тарихымкIэ икIутамэ 1993-рэ илээсым къы-щегъэжьагъэу ипашэу Къэжъэр Валерий. Ар КъБР-м иIэныгъэхэмкIэ изаслуженнэ ИофышIэишху. Валерий ыныбжэ илээс 60 мэхъу.

ИЛЪЭПЪ СЫДИГЪУИ ФЭШЪЫНКЪАГЪ

Ащ фэдэ гушыIэхэр фэпIоныр фэшъуаш адыгэхэм къытхэкIыгъэ усаклоу, тхаклоу КIыщэкIэо Алим Пшымафэ ыкIом. Ар псаоу шылагъэмэ илээс 95-рэ хъуштыгъэ. Зэ-лэащIэрэ усаклор, тхаклор шIуклэ агу илэ тицIыфхэм. Со-циалистическэ ИофшIэным и Лыхъужъыр Москва илээ-сыбэрэ шыпсэугъэ, советскэ тхаклохэм ялитфонд пэщэ-ныгъэ дызэрихъагъэ, литератор бэдэдэмэ ишIуагъэ ари-гъэкIыгъ.

ШIу альэгъурэ тхаклом фэгъэхыгъэ Иоф-тхъабзэхэр республикэм шызэрэхъэх, гурыт, апшъэрэ еджапIэхэм Алим ишыIэныгъэ гъогурэ итворчествэрэ афэгъэхыгъэ гукъэкIыжэ зэукIэхэр къалэхэм, къуаджэхэм ащызэхашагъэх. НарткIалэ игу-рыт еджапIэ адыгабзэкIэ илээс 30 фэдиз хъазыр хъугъэу шезыгъэдджэрэ Хъадждэгу Антисэ я 8-рэ «В» классым исхэм КIыщэкIом фэгъэхыгъэ зэукIэ афызэхышхыгъэ.

— Иуаз Ритэ зипэщэ тиеджапIэ ащ фэдэ Иофтхъабзэхэр игъорыгъозэ шызэтэхъэх. Сэ Алим итворчествэ анахъ шIу слъэгъухэрэм ащыщ, ащ фэгъэхыгъэу кIэлэцIыкIухэм нахъыбэ зэрэзгъэшIэщтым сыпыл, — ело Антисэ.

КIэлэегъаджэм ыналэ нахъ зытыригъэтыхэрэм ащы-щых адыгагъэм, лыгъэм, намысым, шыпкъагъэм, хэ-кур шIу лъэгъугъэным афэгъэхыгъэу усэклошхом ытхы-гъэхэр. Ащ зэрилгытэрэмкIэ, КIыщэкIом икIэлэмыпэ къычIэкIыгъэ усэхэр, поэмэхэр, романхэр сабийхэм Иоф адэпшIэнымкIэ IэпыIэгъу дэгъу дэдэх.

Алим фэгъэхыгъэ къэгъэлэгъон гъэшIэгъони еджа-пIэм шызэхашэгъагъэ. Усэ къеджэнымкIэ кIэлэ-цIыкIухэр зэнэкъокъугъэх. Егъэджаклохэмрэ еджаклохэмрэ Алим исаугъэтэу Налщык дэтым къэгъагъэхэр тыралъхэнэу ашIои-гъоти, директорым машинэ къафигъоти, ахэр Налщык къэкIуагъэх, КIыщэкIом фагъэуцугъэ гукъэкIыжэ саугъэтым джэ усэхэм къашеджагъэх. Лъэшэу гушIуагъо зильэпкъ шIу дэдэ зылэгъуштыгъэ усаклор зэрашымыгъушхэрэ.

ТАБЫШЪ Динар.

КОМПОЗИТОРХЭМ Я СОЮЗ ИЛЪЭС 50 МЭХЪУ

Къэбэртэе-Бэлъкъар Республи-кэм икомпозиторхэм я Союз зы-зэхашагъэр илээс 50 зэрэхъурэм фэгъэхыгъэ пчыхъзэхэхэ Къэ-ралыгъо концерт къэгъэлэгъуа-пIэм шылагъэ. Пчыхъзэхэхэр къызэлуныхыгъэ республикэм куль-турэмкIэ иминистрэу Фырэ Рус-лъан. КультурэмкIэ министр-ствэм ищытху тхылъхэр ащ аритыгъэ КъБР-м изаслуженнэ артистэу Игорь Растеряевымрэ Музыкальнэ театрэм илитера-турнэ къутамэ ипашэу Жырыкы Зауррэ.

Пчыхъзэхэхэм Парламентым и Тхъаматэ игуадзэу Татьяна Са-енкэм Шыгъу тхылъ композитор цIэрылоу Молэ Владимир шыри-тыгъэ илээсыбэ хъугъэу гъэхъагъэ хэлъэу Иоф зэришIэрэм пае.

Композиторхэм я Союз зызэхашагъэр илээс 50 зэрэхъурэм фэгъэхыгъэ пчыхъзэхэхэм шыла-гъэх УФ-м искусствэхэмкIэ ило-фышIэшхоу, Дагыстан Республи-кэм имузыкантхэм я Союз итхъа-матэу Баширов Хъанмырзэрэ

УФ-м искусствэхэмкIэ илофышIэ-шхоу Баширов Магомедрэ, шIэ-ныгъэмрэ гъэсэнныгъэмрэкIэ ми-нистрэм игуадзэу Лидия Дорохи-нар, ИофшIэнымрэ социальнэ хэ-хъоныгъэмрэкIэ министрэм игуа-дзэу Николай Голочаловыр, КъБР-м ихудожникхэм ясоюз ипашэ игуадзэу БгъэжнэкIэо За-урбэч, сурэтышI цIэрылоу КIыш Мухьдинрэ ащ ишъхъэгъусэу Жаклин Моссрэ, УФ-м изаслу-женнэ артисткэу Дау Марьянэ, Налщык имузыкальнэ еджапIэ-хэм яIэшъхэтетхэр, нэмыкIэхэри. Пчыхъзэхэхэр гукIынэжэ афэ-хъунэу ыкIи гъэшIэгъонэу зэри-щагъэ КъБР-м икомпозиторхэм я Союз иправление ипашэ игуадзэу ХьIупэ Джэбрэил.

Пчыхъзэхэхэр къагъэдэхэгъэ УФ-м инароднэ артисткэу Гъэса-щэ Наталье, Темыркъан Борис зилэшъхэтет къэралыгъо симфо-ническэ оркестрэмрэ филармони-ем, Музыкальнэ театрэм яорэды-лохэмрэ.

КЪУНЫЖЪ Тарбек.

ГЪАТХЭМ иаужырэ
мазэ итыгъ, ащ фэдэ
кыхэкъыгъэу нахыжъ-
хэми къамышлэжъэу алоу, мэфэ
фэбэ дэдэхэр кызэкълэлы-
кллоштыгъэх. Фабэу щыгъэр
аныхъ мээ стырэу илгъэсым
кыхэкъырэ бэдззогъум лы-
клахъэу мафэхэр кыхафэ-
щтыгъэх. Тыгъэнэстыр дэдэм
кэоджэ урамхэм лгъыхэр
ателгъагъоштыгъэн, ау тыгъэр
зыкъуахъэу, ащ инэбзый стыр-
хэр зыкълосэжыхэрэм, мэфэ
кыхэм унэм арыззщыха-
гъэхэр анэмэ жы аклагъэун,
язышпэ зытыргагъэун гухэль
ягъу зырыз-тлуртлгъу кыхэзз-
рэыххэз, Лымафэкъомэ ячэу
лъапсэ клэрыт пхэнтлэкълу
кыхэу дэшхо чыгышхо
зышъхъарытым къекълушты-
гъэх.

Ахэр аш анахьэу кыфэзы-
кьудыштыгъэхэр Лымафэкъо
Хьаджмэт ары. Аш ыгъэшл-
гъэр маклэп, илъэс tlokliplyr
кызыэринэклыгъ, ау джыри
лэжь-лэжь, ишлэжь зи кы-
шыклагъэп плони хьушт,
кышлэжьырэр бэ, губзыгъ,
жашло, кызбар кылотэным
фэкъулай, кылотэн икъуни
ешлэ, уедэлоу укларысынклэ зэ-
щыгъоп. Аш фэшл хьаблэм
щыц лыжъхэм ямызакъоу
нахь чыжъэу кыкыгъэхэри
мышь кышызэрзугъонхэу, ары
паклошъ нахь ныбжыкълэхэри
кьаклохэу бэрэ кыхьэкы.

Ащ фэдэ пчыыхагъ. Лымафэкъомэ ячэу лъапсэ клэрыт пхэнтлэкълу клыхъэм лыжъхэр тесыгъэх, ахэм нахь ныбжьыклэхэр ашъхварытыгъэх, Хъаджмэт кылотэрэ къэбархэм ядэлущтыгъэх. Тимури, Хъаджмэт икьорэльфи, илъэсibl нахь зымыныбжь шэо-жъеми лыжъхэм къэбарэу къалуатэхэрэм ядэлуныр иклэсагъ, анахъу шлогъэшлэгъоныгъэхэр ижырэ адыгэ къэбархэр, хъугъэ-шлагъэхэр, «пиупкли пигъэклэжьыгъ» зыфалорэм фэдэу, лыхъужьхэм афэгъэхьыгъэхэр ары. Лыцлэрыло горэм ятэжъ кытегушылээз, «адыгагъэмклэ ыпшэ умыкложьынэу адыгэгъэшхо хэлъыгъ» зэрылуагъэм Тимур ыналэ тыридзагъ. Ыпэкли «адыгагъ» алоу зехихыгъэ, ау ащ кыиклырэр ышлэщтыгъеп. Хъэблэ лыжъхэр зызбгырэклыхъхэм ятэжъ еупчылъгъ:

— Тэтэжъ, сыда адыгагъэм къикIырэр?

— Ё сишѡау, ар боу гушылѡшу, — ыуагъ Хъаджмѡт, лѡыжъ кѡогѡу лѡагѡм, уахѡтѡм кѡуфагѡѡу тѡклѡ быты хѡугѡм, зышѡхѡц кѡэрабым фѡдѡу фыжыбѡзм, зыпѡклѡ-жаклѡхѡр сѡхѡ атехагѡм яхѡшырхѡм. — Адѡгагѡм кѡиклѡрѡр шѡн дахѡхѡу, шѡн дѡгѡухѡу шылѡхѡр зѡклѡ цѡфым хѡлѡынхѡр — мѡхѡун ымѡлѡныр, ымѡшлѡныр, кѡэрар илѡныр, гуклѡгѡу хѡлѡыныр, егѡзыгѡ рихѡыллѡмѡ ишѡуагѡ ригѡѡклѡныр, жѡалѡмыгѡ зѡримѡхѡныр, зѡфѡмылѡгѡклѡрѡм ежѡ иамал кѡызѡрихѡыклѡ лѡпылѡгѡу фѡхѡуныр, нахѡыжѡхѡм шѡхѡѡклѡфѡ афишѡныр, пѡцѡы ымѡгѡсыныр, игѡшылѡ емѡппѡцѡыжѡыныр, илѡѡпкѡ ишѡн-хабѡзхѡр ыгѡѡлѡплѡнхѡр, хѡклѡм лѡгѡзынгѡѡ фѡишѡныр... Бѡ, бѡ, сишѡау, адѡга-

гъэм кыкдырэр, кӀэкӀэу къэпӀон
хъумэ, цыфыр цыф шыпкӀэу
щытыныр ары.

— Мыщыф шъыпкыи мэхуа, тэтэжъ? — къэгулагъ Тимур.

— Мэхьу, сишгау, — ылаугь лъыжтым. — Мэхьу, — кигъэтхъу а гушылэр кыккылотыкыжыгы. — Цыфхэм кяхэ-кы лъэкуитлу кэтэу, ау хъайуаным фэдэу. Джары «цыфэпныла ар, хъайуан нахъ» зыккылорэр. Цыф напэр члэзынагъэр цыфыжхьп. Цыфыккэ олгыта Шьогъэтджыкьо Мэдинэ?

Ятэжъ зыцІэ кырылуагъэр
кѳуаджэм шыщ, дэйкІэ ащ
игугъу ашІэу ежъ Тимури зэ-
хихыгъэ, ау ар мыцІыфэу
зыкІиуагъэм ыныбжыкІэ
иакъыл тэфэнэу шытэпти, зи
кыызэрэгурымылуагъэр кыхэ-
щэу нэбэ-набэу епллыгъ. Ащ
хэлъыны Хаджмэт гу лыта-
гъэу Мэдинэ мыцІыфэу кыз-
кІыщыхъурэр шъэожъым

кыфилотагъ. Ерыхь-ерыхшэу, психэдзэжъ зыфаIорэм фэд Шьогъэтэджыкъо Мэдинэ, къэрар зыфэпIощтыр ышIахэрэп, уигъэпIэныр ужъунтхагъэ нахъэу кышыхъурэп, ежъ ифедэ кыхьэкIынкIэ ышIэмэ, кыгъээрэоблэн шыIэп. Цыф ыукIыныр бадзэ ыпIагъыгъэ нахъэу кышыхъурэп.

Ахэр лыжым кызепчы-
хэм кэупчагъ:

— Ащ фэдэ ухъунэу уфая,
сишъау?

— Хъау, — емыгупшысахэу кызIуипхъотыгъ Тимур, кIэлэ къопцIэ нэгу хъураем, ынэ шIуцIэхэу пырэжъые тIыргъуагъэм ехыщIрэу кыжыбукIы-хэрэмкIэ ятэжъ къеплIы.

— Ашыгъум, сишъау, кІэлэ дэгъу ухъу пшІоигъомэ адыгагъэ зыхэгъэлъ, — шъоожьы-ем ышъхъашъо Іэ къыщифагъ Хьаджмэт.

А пчыхэм Тимур пытэу ыгу риубытагъ адыгагъэм ишпхъэхэу ятэжъ кыриуагъэхэм афшышпкьэнэу, зэрэфэльэкыкIэ ахэр ыгъэцкIэнхэу. Агъ тэтэуи псэуштыгъ. «Тхъэетагъ зикIалэм!» аIоу кьоджэдэхсэр къехъуапсэхэу хъугъагъэ. Ар шIушIагъэкIэ зыфалъэгъуштыгъэр итэтэжъ ары. «Адэ Хъаджмэт фэдэ лIыжъ Iушыр зышхъарыт кIалэр Iуш, Iэдэб хълыэу хъун» — аIоуи зэхэхштыгъагъ.

Клэг дэхэнхо хуугь Тимур. Ятэж фэдэу лъэпэ-лъаг, ыпкь ишдыгэу лъэгупхъэ, къопцлэ нэшлуц. Пшьашьгэу зыльэгухэрэм шлэхуэ анэ клэпклэ, ау клэлэ хьалэлыш, янэ кьызырилыфгыг зыфалорэм фэдэу гупцлэнаш, хэти кьырифорэр ышлэш мэхьу. Ащ фэдэр тинепэрэ шылаклэ хэзэгэгъуае хууштгэу алоу зызэхихэрэм апэм мэхьанэ хьатэ римытыштыггэм, еж ышгьхьклэ нэужым зэрихьылаггэхэм ышлэш кьагэхьнгь.

Апзу ар Тимур ыгу кышчыз-
гъэушыгъэр шлу ылэгъугъэ
пшгашгэм, НэшлүцІэкьомэ
япшгашгэу Розэ кьыришІа-
гъэр ары.

Къэбгъэгъэм фэдэу ежъ Розы
пшъэшъэ дэхэ дэдагъ, псэлъы-
хъо пае къаншщыгъэп. Ащ
рыпагэщыгъ. Ащ фэшI псэ-
лхыхъоу иIэхэм ежъ кызэра-
хыхыгъэм Тимур рыгушоу-
щыгъ, шIу къелъэгъоу къы-
щегъэхъути, зэрало хабзэу,
яшIулъэгъу имашло егъашIи
мыкIосэжыщтэу, бэным
екIужьхъом зыдахыжькыщтэу
ары зэрэшIошIыщыгъэр, ау
къыгъэщIагъ...

Шалъуу кыфшлыгъэм кыдэкӀонзу, бэрэскӀышху пчы-хэм иныбджэгъухэр, илэгъу кӀалэхэр купышху хьоу зэгъу-сзу Тимур Розз джъэ зэкӀом кьэлэпчъэум машинэ жьугъэ луту зельэгъум зыфыхьын ышлагъэп. Къышчыжъугъэр пшашьэр дэкӀон хьумэ ила-хьылхэр кьызэрзутгойху адыгэ-

мэ яшэнти, кьэкӀуагэхуэ ары, ау машинэр шӀобэщагъ, ащ фэдиз Ӏахыыл кызырэрӀуӀонгъэныр ышӀошъ хьугътэп. Ежъ игъусэ кӀалэхэм ащышхуэ нэбгырэ зауӀ кыгъоу унэм зехьэм Розэ кӀраклӀуэ шысыгъ, кӀэлэ купӀи рилъэгъуагъ. ЫӀон ымышӀуэ ыгъэкъыгъ, якъоджэ кӀалэх, зыкӀи Розэ хэшыхьагъэхэп. Ахэри хьурэр къагурымпыӀоу Тимур игъусэхэм къыплъыгъэх. Ахэм ахэтыгъ Псыхьокъомэ яклалэ — Мурагъ. Ар Розэ кызырэрпылътым шыгъуазэти, тӀэкӀу шӀагъэ ащ къуаджэм зэрэщыгушыӀэшттыгъэхэр, ау ащ игугъу пшъашьэм зыфишӀырэм, ыцӀэ кыприӀоу зыхыригъэхынэу фэмые, шӀу ылътӀегурэр ежыурэу кыприӀоштыгъэти, Розэ къыдэкӀонэу пӀалтэ кызырэрритыгъэр ышӀагъэмэ, пэрыохуэ къыфэхуэнэу куп игъусэу кьэкӀуагъэу къышыхуи къэштагъ. КупитӀур зэшӀонгъуэ хьумэ шӀу зэрагъэхьынэп.

— Шалзуу кысэптыгэм
ехуулзуу сыкэжлуагъ, Роз,
некло, — ылапэ кыуубыты-
нышъ кырищэжъэн гухэль
илу зеклуалэн, зыкли змы-
жэгъэх гушылэх Тимур эхи-
хыгъэхэр:

— Къысфэгъэгъу, Тимур,
орэп сэ шIу слъэгъурэр,
сызидэкIощтыр, Мурат ары.

— Ы?! — зэхихыгэм кы-
кигэштагыу Тимур кэку-
уагы. — Укыздэмыкюшты-
гэмэ пIальэ кысэпти сыда
кIэлэ куп скыгыоу сыкызкIэ-
пшагыр?

Аш иджэуап Тимур зэхихы-
жыггэп. Тимур игъусэхэр
кызырэггэбырысырыггэх «ти-
ныбджэгъу кэзбгъапцэу...»
ауи, ау аш хэзэрэггэхьэхэмэ
бгъуитлүми зфамыггэгъуным
тешыныи. Тимур кэзгъаггэ:

— КІалэхэр, шъусамбыр,
лЫгъэкІэ хэти шІу зебгъэ-
лъэгъун плъэкІыштэп, кысфэ-

мыемэ кыздэкIуагъэкIи сет-
хьылIэштэп.

Розэ зыдэкложтэу зыцлэ кырилогъэ клалэр, Псыхъокъо Муратэ, зыгорэ елолэгъуаеу клэлэ лъэгъупхъ. Ары шъхъа-ем, арымэ Розэ шлу ыльэгъу-щтыгъэр ежъ ыгу рихъыпэу сыда зыкызкылыфишлыщтыгъэр, кыфэмыемэ занклэу кырилуагъэмэ хъущтыгъа-гъээз, нэбгыритлүми а зы пчы-хъэр плалэу къарити, сыда зыкырищлэагъэхэр? Ежъ фэдэ клэлэ купышхом ыпашъхъэ кызкылыщциушъхъаклугъэр? Ар пшъашъэм зытыришлыхъа-гъэр кыфэгъэотыщтыгъэп. Къыушъхъаклунэу арымэ, ло хэлъэп, ыгу хэлъыгъэр кы-дэхъугъ, ау кызфиушъхъаклун фэдэу рилуагъэр, ришлагъэр ары кышлэн ымылэклы-щтыгъэр. Ащ зегупшысэм хъугъэ-шлагъэ горэхэр ыгу кыжъыгъэгъэх, янэжъ ылоу зэхихыщтыгъэри, пшъашъэм шлу дэдэ зэрэлплэгъурэр зы-

дебгъашІэ мыхъуштэу, тІэкІу
зыфэбгъэшІожымэ нахъ уасэ
къыпфишІыштэу зэриІошты-
гъэри ышгъхъэ щызэпэкІэкІы-
жыгъ.

Ары, зыдишлэжэу игушлэ-
нагэ дихыхэу пшашэм
фэхыешаг, щорашюклэ кеп-
лыным нэсэу шу дэдэ зэ-
рилэггүрэр ышлэш ыгэ-
хуным пылыштыг. Тхва-
гэпцлыгэ зэрымшлэрэр,
зэклэм кыралорэр ышлэш зэ-
рэхүрэр ымэдэу «сыдэу ад-
угыб-щыб дэд!» кырилоуи
кыхэклыштыг. Ахэм ыгу
кышамыгэклыгэмэ, Розэ
кызэрэщыгэзыягэр зыфи-
хын Тимур кыфэгъоты-
штыгэп, ау ари щезыгэзыен
упчлэхэри ышэхэ кыхэ-
штыгэх. Ыгу кышчыкыгэмэ
заклэу кырилуагэмэ ху-
штыггагэзэ, кыдэклонэу
сыда палэ кызкырытыгга-
гэр? Псэогуклэ кызэрэгэ-
мыер заклэу кыфэмылошу-
штыггагэми, сыда нэмык
клалэ зышыдэклошт пчыхэр
ежыри палэ кызкыфишы-
гэр? Розэ зыдэклогэ клалэр,
Псыхюкымэ яклалэ Муратэ,
акъуаджэ щыш, ар зыфэдэм
Тимур дэгъоу шыгэзагэ.
Унэгэ фэшлыг кызэрыкы-
рэр, демократхэм «зэдытыер»
зышагэзыем, «сэсыем» те-
тыггор зеубытым, жыбгэр
кызыдыкырэ лэныкым апэу
гу лызытагэхэм, уахэтэм
иджэмакэ зэхэзыхыгэхэм
Муратэ ятэ ащыш, лошлэныр
къуаджэм шыготыггуае зэ-
хум федэхкышлэу щэфын-шэ-
жыныр кыхыхыг. Унагэр
зыфэныкэ щымылэу зэтыри-
гэпсыхыанымклэ аш ишуагэ
кэклуагэ. Ащ елытыгэмэ
Тимур кызэрыкырэ унагөр
тхэмык. Ащ имызакъоу, Му-
ратэ клэлэ лээггупхэзш
пшашэмэ шлэхэу агу рехы,
ау ятэ игьот зэрэиным даклоу,
ежэ изытети зыдишлэжэу

кĕлэ паг, зэрипэсыжырэ кĕуа-
джэм дэс пшъашъэмэ къахи-
мыгъэкĕу аЮуи зэхэпхышт.

Ахэр ара Розэ дэзыхы-
хыггэр, хьаумэ ыгу рыхыгга,
сыдым кыхэхкымы Муратэ,
зылушыхьэзэ, зыкыриггэ-
штагг.

Тимур ышIэщтыгъ Муратэ Розэ кызыэрэпылыыр, игопагъэп, ау ащ игугъу зыфишырэм ыгу фэмыкIоухэу, зытешыныхан щымыIэу ары кыырилоштыгъэр. Ары шъхъаеи, Муратэ ыIуагъэу ежъ кыылыIэсыжыырэр нэмыкI шыпкы, НэшIуцIэкъомэ япшъашъэ кыытелIэу, неущ ыIуагъэи гушIозэ кыдэкIоштэу, ау ежъ ыгу хъатэу фэмыкIоу ары. Муратэ кIэлэ пагъэшъ, ащ фэдэ ылон зэрильэкIыштым шлошъхъуныгъэ фыриIагъ. Розэ шIу зыригъэлъэгъун зэрымилъэкIырэр зэрымипэсыжъэу ар фегъэIункIи мэхъур Тимур ышъхъэ кыишъаштыгъ, ары пшъашъэм кыыриIорэр ышлошъ зыгъэхуштыгъэр, зыкIэхъопсырэр кыдэхъуным шызгъэгугъыштыгъэр. Ау етIани, фэмыахъи, джэнджэш ыгу кыышIуиэхъштыгъ: «Хэт ыIорэр ара нахъ шыпкърэ?»

Ар Тимур зишэжыггэр нэужыр, Розэ зыдэкlor ары. Ипшэшэжыггэу, ишэфэгбоу Разыет рилуаггэу кьуаджэм шырыгушэихэу кьынэсыжыггэ зэрэдэхэр, псэлъыхо пае кьызэрэмынэрэр зыдишэжэу, ау Муратэ шлу кьылэжыу-кьымылэжыу фэдэу кьызэрэфыщытыр шлошхьа-клоу, псэоггэу зыфишлынэм зэрэщымыггыпэрэм игумэкл дихыхи, Тимур фэдэ клалэм, кьоджэдэсхэм зыщытхуу кьафэмыухырэм, делэ кьехулэным нэсэу шлу кьызэрилэжыггэр Муратэ ышлэмэ нахь уасэ кьыфишлынэм, клэклишчыным тещыныханыш, ежэ псэоггэуи зыфишлынэм нахь дэгүлэным шыгуггыггэу ары.

Ащ пыдзагъэу Тимур зыщыгъуазэ хъугъэм Розэ кыришлагъэм лъапсэу фэхъугъэщтыр, кыфэмыхъотэу бэрэ згупшысэщтыгъэм, упчIэу ышгъхъэ кыхихъщтыгъэхэм яджэуап нафэ кыфишлыгъ. Муратэ дэкIонэу Розэ пIалгъэ ритыгъэми, ыщэпэным ицыхъэ темылыгъэу, кIэгъожьыным тецыныхагъэу, ащ фэшI кIэлитIуми а зы пчыхъэр пIалгъэ афишлыгъагъэу, Муратэ кылымыкIомэ, къуаджэм шалоштыр, ежь кыдэкIонэу ащкIэ ззымыпэсыжыгъэр Муратэ арымырэу, ежыырэу, кылыгыкIуагъэкIи дэмыкIоштыгъагъэу, нэужым макъэ ыгъэIужьын гухэлъ иIагъэу ары. Ар зешIэжым, Розэ фэдэ пшгъэшгъэ ныбжьыкIэм шхуухагъэу ыгу кэкIыгъэхэр римыпэхэу Тимур зэриложыгъэ: «Сыдэу къэрарынчъэу кычIэкIыгъ!»

Ар апэрагъэми, ауж хьугъэп, къетхьагъэпцIкIыхнхэм, хьилагъэ къыдызезыханхэм, къэрарынчъу кыфычIкIыхнхэм нэужыми Тимур арихьылагъ. ЕтIани ар анахъу зэхезгъа-шIэштыгъэр ежъ анахъ кыы-пэблэгъэ цIфыхъу ылыгътэху, къешхьухъшIэнхэр егъаши зэрымпысыштхъу кыызэрчIа-кIыхэрэр ары.

(Джыри кыкІэлъыкІощт).

ПЭНЭШЬУ Сэфэр
НЕПЭРЭ ЦЫІАКІЭМ ИШАПХЬ

Рассказ

Пӕуныгъэм ехьылӕгъэ идеехӕу адыгӕ гушыӕжъхэм ахӕлӕхӕр

(Къызыкӕлтыкӕлорӕр
тыгъэгъазэм и 18-м
къыдӕкӕгъэ номерым ит).

«ТӕУ ЗӔГУХЪЭМӔ, КЪАРЫУ» («Тӕу зӕгухъэмӕ, къаруш»). Мы гушыӕжъыр, кӕлӕу ыкӕи къызӕры-кӕу зӕрыщыгым емылтыгъгъу, адыгӕ мӕкъумӕшылӕ тхъамыкӕхэм ячӕгу-лӕжыкӕлӕ опыт, япкӕнтӕпс кыхахы-гъэ акъыл. Адыгӕ лӕжыкӕлӕ тхъамыкӕ-хӕр, унӕгъо ӕф кӕинхӕр зӕшӕуахын зы-хъукӕлӕ, (гушыӕм пӕе, ячӕгу ӕахӕхӕр ажъонхэм пӕе, лӕжыгъэ хӕлхъагъом дӕж, лӕжыгъэ ӕуахъыгъом илӕхъан) зӕгуахъштыгъгъу, якъару зӕхалхъ-штыгъгъу, ыкӕи ӕлошӕлӕхӕр чӕзыу-чӕ-зыу зӕдӕгъӕцӕкӕштыгъгъу. А зӕгуахъ-хӕрӕм, зӕгоуцагъгъу (объединение-хэм, урысыбзӕкӕ) зӕреджӕштыгъгъу гу-шыӕлӕ адыгабзӕм кыхънагъгъу хӕт, ар — «Цы» («дзей» кӕбӕртӕбзӕкӕ). Гушыӕжъгъу зӕхӕтфырӕм имӕхъанӕ — лӕжыкӕлӕхӕр, ыбжыкӕлӕхӕр коллектив-нӕ ӕлошӕлӕн ыгъӕсӕгъгъу, ащ ишӕа-гъэ ахэм агурыгъӕлогъгъу — **къызы-хӕкӕгъгъу** ащыц, сӕ къызӕрышӕ-шӕрӕмкӕлӕ, блӕкӕгъгъу зӕманхэм мӕкъу-мӕшылӕхэм чӕгуыр ажъонхэм пӕе, на-хыбӕмкӕлӕ, тӕурытӕ-шырышӕу, *цӕйеу* (дзейеу), зӕгуахъхэм, яш-яцухӕр, ӕл-мӕ-псымӕхӕр, зӕдӕгъӕфедӕхӕу зыш-тыгъгъу. Гушыӕжъым «Тӕу зӕгуахъэм, къаруш» зӕрилорӕм урегъӕгъушты-«цӕй»-р («дзей»-р), нахыбӕмкӕлӕ, унӕгъуитӕм ӕзӕгохъанӕу (яобъедине-ниеу) зӕрыштыгъгъу. Ар ащ фӕдӕу зы-кӕштыгъгъу — тӕу зӕгохъанӕр тхъа-мыкӕлӕхэмкӕлӕ нахъ псынӕлӕштыгъгъу ары. А еплыкӕлӕр зӕртӕрӕзыр къауш-хъаты нӕмыкӕл гушыӕжъхэм: «*Хӕт и ӕуӕфӕлӕгъу и дзейи*» кӕбӕртӕбзӕкӕ («Шхъаджы иблагъэ ицӕйегъу»), «Уив лӕмӕ, уи дзей ухӕкӕжаш» («Уицу лӕгъгъу, уицӕй ухӕкӕжыгъу»).

Адыгӕ мӕкъумӕшылӕ тхъамыкӕлӕхӕр лӕжыгъу илӕхъан зӕрӕзӕгуахъшты-гъгъу фӕдӕу, нӕмыкӕл цыф лӕпкы-хэм ащ фӕдӕу традицихӕр ӕагъгъу. Гу-шыӕм пӕе, ащ фӕдӕу чӕгулӕжъ зӕгуа-хъхӕр урыс мӕкъумӕшылӕ тхъамыкӕ-хэм ӕзӕдӕлӕжыкӕлӕ ыкӕи ӕзӕдӕлӕжыкӕлӕ формӕу шытыгъ 1917-рӕ илӕсым нӕ-сыкӕл ыкӕи ӕуахъыкӕи. Ащ фӕдӕу зӕгуа-хъхэм зӕреджӕштыгъгъу — «*супряга*» (апӕр мӕхъанӕу ащ иӕагъ — «тӕу, зӕгъгъу [кум, пхъӕлӕшӕм] кӕлӕлӕ-хӕр», урысыбзӕкӕ: «пара, вместе за-прягаемая»). Нахыбӕмкӕлӕ, ащ фӕдӕу зӕ-гуахъхэм хӕхъштыгъгъу унӕгъуитӕу зӕ-рӕштыгъгъу цӕу фаусыгъагъгъу кӕу-шыхъаты. Урыс ыкӕи адыгӕ чӕгулӕжъ тхъамыкӕхэм ӕзӕдӕлӕжыкӕлӕ тради-цихӕу пӕсӕрӕ обществӕм ӕуж (цыф-хэм ящылӕкӕлӕ зӕфӕмдӕныгъгъу хӕ-лӕу зӕхъу) зӕрагъгъууӕгъхӕр зӕрызд-гъӕппагъгъу нахъ нафӕ къытшыгъгъу гушыӕжъгъу зӕхӕтфырӕм хӕлӕ пӕуныгъгъу идеер. Сӕ сӕлӕш мӕхъу «Тӕу зӕгуа-хъэм, къаруш» («Тӕу зӕгуахъэм, къа-руш») зыфилорӕ гушыӕжъым ишӕагъгъу непӕрӕ чӕгулӕжъхэм, ӕгъдӕжӕлӕхэм, еджӕлӕхэм зӕрыкӕштыр.

«ТХЫЛЫР ШӔНЫГЪЭМ ИГЪНЫКӕБЗ» («Тхылыр шӕны-гъэм и ӕуныкӕбз»). Тхылӕ зыфало-рӕр тхыгъгъу горӕхӕр, темӕ гъӕнӕфа-гъгъу ехылагъгъу, хаутырӕ хъарыфхэм-кӕлӕ тхылылӕ тхъаӕхэм атедзӕгъгъу (ижъыр зӕманхэм ӕпӕрытхӕуи ашӕ-штыгъгъу) тхъӕпӕ заулӕ зӕгоулагъгъу (ЮНЕСКО-м ирекӕмдӕниӕ диштӕу, нӕкӕлӕбгъо 48-м мынахъ макӕу) ыкӕи ар кӕзыуахъуӕмӕтт элементхӕр (переплӕт, кӕшгъо) илӕхъу блок.

Тхылӕ тхыныр ыкӕи тхылӕ шӕныр цыф лӕпкӕ зӕфӕшхъафӕхэм бӕдӕд

шӕагъгъу къызырагъгъуагъгъу. Природӕм изӕрӕшты, цыфхэм ящылӕкӕлӕ-псӕукӕлӕ, ӕзӕхъыкӕлӕ-ӕзӕфшытыкӕлӕ зӕрыгъӕпс-гъгъу, лӕжыгъу илӕхъанӕ ыкӕи изӕ-хъаӕкӕлӕ, ыбжыкӕлӕхэм ӕпӕуныгъгъу-гъ-сӕныгъгъу ӕхылагъгъу опыту ыкӕи шӕ-ныгъгъу цыфхэм зӕрагъгъуотыгъгъу амыгъӕкӕдӕу, къаӕлӕлыкӕлӕр поколе-ниехэм кызырафӕгъгъу ыкӕи кӕ-ралыгъу шылаӕкӕлӕ зылӕ цыф лӕпкы-хэм ӕзӕконхӕр нахъ зӕрагъгъуотыгъгъу ыкӕи ахӕр цыфхэм зӕрагъгъуотыгъгъу формӕу **тхылыр** Ижъыр Египтым, Къо-кыплӕ Гъунӕгъу, Индиӕм, Китаӕм ащыхъу. Гушыӕм пӕе, христиан ӕрӕм ыпӕкӕлӕ илӕс мини 3 — 4-кӕлӕ узӕкӕлӕ-бӕжыкӕм, Ижъыр Египтым тхылхӕр тхылылӕ лентӕ зӕкӕлӕгъгъу зӕрӕзӕгъгъу формӕ илӕу (ащ текстхӕр *папирусы*м ӕпӕрытхыкӕлӕ тетхагъгъу тырагъаӕкӕлӕ-штыгъгъу) шӕшӕхӕу кырагъгъуагъгъу я 2-рӕ лӕшӕлӕгъу х.ӕ. ыпӕкӕлӕ кышыкӕлӕ-дзӕгъу пергамым (псӕушхъашхӕхӕр а ӕфӕгъуом фӕгъгъуахъырыгъгъу) текстхӕр тыратхӕу хъуыгъ. Ижъыр Пергам кӕлӕу кызырагъгъуагъгъу ыцӕкӕлӕ еджӕх ащ фӕдӕу атхырӕ мате-риалым (шъом).

Урыс кӕралыгъуом апӕр ӕпӕ-рытх тхылыгъу «Остромирово еван-гелие» зыфалорӕр зыцашӕгъгъу 1056 — 1057-рӕ илӕсхӕр ары, хауты-р хъарыфхэмкӕлӕ тедзӕгъу апӕр урыс тхылыгъу «Апостол» зыцӕр, Иван Фе-доровымр Петр Мстиславецр ашӕ-гъгъу, зыхъуыгъ 1564-рӕ илӕсхӕр ары.

Темыр Кавказым илӕпкы-хэм ӕкономикӕр ӕкультурагъгъу прогрессив-нӕ зӕхъокӕныгъгъу х.ӕ. XIX-рӕ лӕ-шӕлӕгъу иапӕр ныкъом афӕхъушты-гъгъу — лӕпкы-хэм илӕхъоныгъгъу ыпӕкӕлӕ ылыкӕлӕн пӕе ежъ ыбзӕкӕлӕ тхӕкӕлӕ илӕн зӕрӕфӕм ехылагъгъу адыгӕ гъӕсагъгъу ӕзӕхъшӕкӕлӕ кӕлӕтыгъ. Апӕрӕу адыгӕ тхӕкӕлӕ илӕпсым ӕуж илӕхъгъгъу ащыц, Хъан-Джӕры кы-зӕритхырӕмкӕлӕ, «шапсыгъгъу лӕпкы-хэм илӕфӕдӕу Мӕхъамӕт», ащ адыгабзӕм иазбукъу зӕхыгъуцагъгъу ежым ригъаджӕхӕр, кӕин ащымыхъу, адыгабзӕкӕлӕ зӕфӕгъгъуштыгъгъу. Ау ащ ӕфӕу ригъгъуагъгъу, еджӕкӕлӕ-тхӕкӕлӕ адыгъхэм ахылахъан, ыкӕлӕм нигъ-сын ылыӕкӕлӕгъу, гъӕсӕныгъгъу хӕу дин ӕфӕхэм апылхэм ягъгъу. Ащ ӕуж, 1830-рӕ илӕсхэм адӕж Хъан-Джӕры ежъ зӕхыгъуцагъгъу азбукӕмкӕлӕ ытхыштыгъгъу адыгӕ ӕорыуагъгъу, та-урыхъхӕр, орӕдыжъхӕр.

А лӕхъаным Хъан-Джӕры ытхы-гъагъ «Записки о Черкесии» ылоу тхылӕ. Ар адыгъхэм ящылӕкӕлӕ-псӕукӕлӕ, ӕкультурагъгъу, яцыфыгъгъу-зӕфшытыкӕлӕ хабзӕхэм ӕхылагъгъу **апӕр тхылыгъу** (ежъ адыгъхэм атхыгъгъуагъгъу) алъыгъ, авторым, ежъ илӕхъан тхылӕ тхыгъгъу типограф шӕкӕлӕ кыдыгъгъу ымылӕкӕлӕгъу пӕтыми (пачыхъм изын кызыримыгъгъу кыхъӕкӕлӕ). Илӕси 142-рӕ теклыгъу, 1978-рӕ илӕ-сым Налшык тхылыр кыштыдӕкӕлӕ. Зӕрытхыгъгъу урысыбз, ау адыгӕ гушы-лӕхӕр — лӕпкы-хэм (кӕбӕртай, бей-сленей, бжӕдыгъу ыкӕи нӕмыкӕлӕхӕр), къуаджӕхэм, бгыхэм, зӕшхъ-зӕшъо чыплӕхэм, пкыгъгъуагъгъу, ӕфӕгъуагъгъу ацӕлӕх ыкӕи нӕмыкӕлӕхӕр бӕу хӕтых урыс букхъӕмкӕлӕ тхыгъгъу, ау адыга-бзӕм (адыгӕ кӕлӕуаӕлӕм) инӕшанӕхӕр кызырыхъштыгъгъу тегъӕпсыхъагъгъу.

Хъан-Джӕры илӕхъанӕшхо илӕ. Уыцӕгъгъу-зӕрӕ гушылапӕу зӕлхъагъгъу ӕчӕнӕшхо-хӕу В.К. Гардановымр Г.Х. Мамбе-товымр фашыгъгъу тхылым осӕшхо кыштыфагъгъуагъгъу. «Записки о Чер-

кесии» Хан-Гирея представляють собой весьма ценное и обстоятельное историко-этнографическое описание адыгов. Это, по существу, энциклопедия адыгской жизни первой половины XIX в.», — атхы ахэм.

Тхӕкӕлӕ адыгъхэм ӕлӕным кӕлӕлӕшхо хылыхъагъ кӕбӕртӕе шӕныгъгъуагъгъу Нӕгум Шорӕ. 1840-рӕ илӕсым Нӕгу-м ӕуахъагъ илӕхылхӕу «Кӕбӕр-тӕе грамматикӕм иправилӕхӕр» ыкӕи «Адыгӕ лӕпкы-хэм историе» зыфӕ-пӕштыгъгъу атыхын. Зыкӕлӕхыгъгъу: **адыгъхӕр «ахыкӕлӕ ӕлошӕлӕм ригъгъушӕу ары»**, — ежъ зӕри-тхыгъгъу тетӕу пӕны хъуы. Ау ащи имурад дахӕхӕр ыкӕлӕм нигъгъуагъгъу хъуыгъ, мӕхъанӕшхо адыгӕ лӕпкы-хэм илӕхыгъгъуагъгъу ыкӕи илӕхъоныгъгъуагъгъу зылӕ тхылхӕр зыцатхыгъгъу лӕхъанӕм шылӕгъгъу адыгъхэм **шӕныгъгъу зӕгъ-гъуотылӕхӕу** агъгъуагъгъу алыӕкӕлӕгъу — а тхылхӕр илӕсишъ теклыгъуагъгъу кыдагъгъуагъгъу (Октябрьскӕ социа-листическӕ революциешхом ӕуж). Адыгӕ лӕпкы-хэм еджӕкӕлӕ-тхӕкӕлӕ егъ-гъуотыгъгъу пӕе — «цыф гъӕсӕгъу зырыгъхэм ашӕагъгъу кӕушыхъаты а ӕфӕр зӕшӕлӕхын зӕрӕлӕкыштыр, ау ар гъӕцӕкӕлӕ хъуны пӕе — нӕбгы-р зырыгъхэм ятруд зӕримыкыштыр, правительствӕм ишӕушӕныгъгъу хӕмы-тӕу, гъӕнӕфагъгъу», — етхы Хъан-Джӕ-рые, правительствӕм ишӕагъгъу кӕкӕл-ным шыгуыгъу.

Октябрьскӕ социалистическӕ рево-люциешхом ӕуж адыгӕ лӕпкы-хэм еджӕкӕлӕ-тхӕкӕлӕ зыцӕгъуотыгъгъу, адыгӕ ыбжыкӕлӕхӕр адыгӕ еджапӕхэм адыгабзӕкӕлӕ урысыбзӕкӕлӕ шӕныгъгъу кӕзытыр тхылхӕм ащеджӕн алыӕ-кынуу зышыхъуыгъгъу, адыгӕ цыф гъ-сагъгъу шӕныгъгъу зӕфӕшхъафхэмкӕлӕ атхыгъгъу тхылхӕр хабзӕм ишӕушӕ-ныгъгъуагъгъу кыдагъгъуагъгъу ыкӕи ахӕр адыгӕ ыбжыкӕлӕхэм ӕпӕуныгъгъу-гъ-сӕныгъгъуагъгъу агъгъуагъгъу алыӕкынуу зы-шыхъуыгъгъу.

Джыр лӕхъанӕм (1995 — 2009-рӕ илӕсхӕр ары) тхылӕдӕжӕхэм, цыф-хэм ащӕфӕр тхылхӕм япчӕагъгъу нӕрылӕгъгъу нахъ макӕл хъуы. Ар зыте-хъуыгъгъу: социальнӕ-экономическӕ ӕфӕгъуагъгъу ашӕгъ кыдӕфагъгъу ӕз-гъӕзӕфӕн пылхъгъу, цыфхэм илӕхъ-тетылӕхэм обществӕм инравственнӕ шылаӕкӕлӕ зыфӕдӕн фаӕм икӕу ӕгушты-сӕнхӕ алыӕкыгъгъу. Ащ кыхъӕкӕлӕ, науӕм кылохӕрӕм адезымыгъаштӕр идеӕхӕр ыкӕи историческӕ фактхӕр фальсифицировать шӕгъгъу (гушы-лӕм пӕе, УФ-м и Президентӕу Д.А. Медведевым зигуыгъ кышыгъгъу тхы-лӕу «Отечественнӕ зӕшхӕр зауым плен ашӕыгъгъу нӕмыц дӕлӕлӕ пӕтӕури ауӕкыгъгъу», — ылоу зӕрытыр пштӕм) пропагандировать зышӕр тхылхӕр кыдӕкыгъгъу. Гъӕсӕныгъгъу системӕу кӕралыгъуом, космосым изӕгъшӕнӕкӕлӕ ыкӕи ар ылӕ кыригъгъуагъгъу, шӕтхъу кыфӕзыхыгъгъу изӕхъокы-хэм зӕрӕрӕу кыхыгъгъу ащыц цыфхэм (анахъу ыбжыкӕлӕхэм) гъӕсӕныгъгъу, шӕны-гъгъу, еджӕным фыштыкӕлӕу фыряла-гъгъу кызырӕлыхыгъгъу, ащ кыхъӕкыкӕлӕ профессиональнӕ гурыт ыкӕи ашӕрӕ еджапӕхэм ачӕхъӕр ыбжыкӕлӕхэм япчӕагъгъу нахъ макӕл зӕрӕхъуыгъгъу, ащ дыкыгъуоу тхылхӕм шӕныгъгъуагъгъу зыгу афӕшагъгъу нахыбӕ зӕрӕмы-хъуыгъгъу.

Тхылхӕм ыкӕи шӕныгъгъуагъгъу гъӕшӕ-гъуныгъгъу цыфхэм (анахъу ыбжыкӕ-кӕхэм) фырялӕм кызырӕлыгъгъу телевидением ыкӕи радиом ягъгъу хӕлӕ.

Джыр лӕхъанӕм шӕныгъгъу зӕгъгъу-тыкӕлӕ амалхӕр нахыбӕ хъуыгъ пӕтыми, тхылыр — шӕныгъгъу илӕныкӕбзӕу (инахышхъӕ кӕлӕуапӕу) кӕнӕжы. Арышъ, ыбжыкӕлӕхӕр гъӕсӕгъгъу фаӕ: тхылхӕр шӕу алыӕгъуагъгъу, тхылӕ дӕгу-хэм алыӕхъуагъгъу, тхылӕ еджӕныр якла-сӕу, тхылӕ еджаӕлӕ ашӕу. Тхылым узӕреджӕшт шӕкӕлӕм ехылагъгъу блӕ-кыгъгъу зӕманхэм шылӕгъгъу тхылӕдӕж-хэм ушъыгъуагъгъу кыагъгъуагъгъу бӕ: перо [кӕлӕм, зыфӕпӕштыр ары] пӕыгъуагъгъу тхылым уеджӕз зӕбгъгъуотыгъгъу шӕ-ныгъгъу пкышӕоным лъыми хӕхъ (нӕмыкӕлӕ, «тхылым уеджӕ зыхъуагъгъу анахъуагъгъу рыхыгъгъу гуштысӕхӕр, мӕ-хъанӕ зылӕ чыплӕхӕр кыхӕптхыкыгъгъу кызылӕкӕлӕгъгъу шӕныгъгъуагъгъу кууагъгъу зыфӕпӕштыр ары), — ело зым; тхылх-хэм, шъхъашӕорыкӕуагъгъу хӕмылӕу, уаджӕм кӕлӕджыкыгъгъуагъгъу пӕшын фаӕ, — ело ятӕнӕрӕм; тхылхӕм умыгу-зажъу ыкӕи угуштысӕз (ежъ тхылх-хӕр зӕратхыгъгъу фӕдӕу) уаджӕн фаӕ, — ело яцӕнӕрӕм.

Гушыӕжъу зӕхӕтфыгъгъу пӕуныгъ-гъӕсӕныгъгъу мӕхъанӕшхо илӕ, адыгӕ еджа-пӕм иапӕр классым щегъгъуагъгъу тхылыр — адыгӕ кӕлӕлӕкыгъуагъгъу тхы-лым фыштыкӕлӕ тӕрӕз ягъгъуотыным пӕе — икӕуагъгъу адыгъгъуагъгъу фаӕ. Иагъгъу кӕкӕлӕштӕп «Тхылыр шӕныгъгъу илӕныкӕбз», — ылоу плакат апӕр классыр зыщеджӕр унӕм пылӕагъгъу.

«ТЫДӕ ШӕНЫМ ШӕНЫ-ГЪЭМ ЛЫКӕУ» («Дӕнӕ шӕны-м шӕныгъгъу кӕлӕкыгъуагъгъу, зӕгъгъуагъгъу»). — Сӕ кызырӕсшӕлӕрӕмкӕлӕ, мы гу-шыӕжъым ылыӕпс кызышӕжӕхӕр Хъан-Джӕрые, Нӕгум Шорӕ, Кӕлӕ Адыл-Джӕрые (ипсевдонимы — «Кӕ-ламбый») — ялӕхъанӕр — я XIX-рӕ лӕшӕлӕгъу иапӕр ныкъор — ары. Ащыгъом адыгъхэм еджагъгъу ахӕты-гъгъу мӕкӕл дӕдӕгъ. Еджӕгъу зӕрыгъуагъгъу ахӕтыгъгъу урысыбз е туркубз зы-фӕкыулаиштыгъгъу. Адыгъхэм алфавит ӕагъгъу, адыгабзӕкӕлӕ, еджӕкӕлӕ-тхӕкӕлӕ ашӕлӕштыгъгъу. Ау зӕпхыныгъгъу ыкӕи нӕ-лыӕлӕсшыгъгъу адыгӕ лӕпкы-хэм нӕ-мыкӕл цыф лӕпкы-хэм, анахъу Урысы-ем ыкӕи Тыркуем илӕфхэм, афыриӕр, ащ дыкыгъуагъгъу, адыгъхэм ӕкономикӕр ӕкультурагъгъу ӕхъоныгъгъу проблемӕхӕр, нахъ активнӕу а лӕхъанӕм зӕрӕхъуагъгъу, адыгъхэм еджӕкӕлӕ-тхӕкӕлӕ, шӕныгъгъу-хэм ямӕхъан, сӕд фӕдӕр адыгъмкӕи, адыгӕ лӕпкы-хэм, нахъ кууагъгъу кыагу-рылоу ышӕыгъу.

Мы зыцӕлӕ кӕтӕлогъгъу адыгӕ ыбжыкӕ-кӕхӕр [а лӕхъаным] шӕныгъгъу кызы-цагъуотыгъгъу кӕлӕхӕз ащеджӕгъу: Налшык, Ставрополь, Тифлис, Москва, Санкт-Петербург; адыгӕ лӕпкы-хэм — еджӕкӕлӕ-тхӕкӕлӕ кыфагъуотынышъ, иныбжыкӕлӕхӕр ныдӕлӕфыбзӕмкӕлӕ ду-наим изӕрӕшт ригъаджӕхӕу, цыфхэм ӕзӕфшытыкӕлӕ фигагъгъу хъуны фӕ-бӕнагъгъу. «Арынчъу», — ытхыгъагъ Хъан-Джӕрые, — адыгӕ лӕпкы-хэм шӕ-шӕным фӕузӕнкыгъгъу гражданскӕ културӕ илӕу зӕгорӕми хъун ылыӕкы-штӕп» Нӕгум Шорӕ лӕшӕуагъгъу шыгуы-штыгъгъу ащ фӕдӕу лӕхъанӕ кызырӕхъу-штыгъгъу. «Кӕкӕлӕшт кӕушхъӕчӕлӕ пхъа-шӕм ыгу шӕныгъгъуагъгъу фаӕлӕу... Тӕ зӕлӕри еджӕкӕлӕ-тхӕкӕлӕ изӕгъшӕн тыпыхъа-гъу, шӕныгъгъу тылхыгъу, ...тхылхӕм тяджӕхӕу, ... тинарод ишӕлаӕкӕлӕ-псӕукӕлӕ мыхъунӕу хӕлхӕр (адыгӕ цыфхэм шӕныгъгъу зӕрӕмылӕм кыафыхъыр шы-клагъгъуагъгъу ары зыфилорӕр. — Ш.И.), хинагъгъуагъгъу зышыхъушт уахътӕ», — ытхыштыгъгъу ащ.

(Джыри кыкӕлӕкыгъуагъгъу).

НыбжыкIэхэмрэ литературэмрэ

Ятхыгъэхэр «Гуфэсым» ыгъэлъэпIагъэх

Адыгэ Республикэм иныбжыкIэхэм IэпыIэгъу афэхъурэ фондэу «Гуфэсым» мы илгъэсым адыгабзэкIэ рассказ тхынымкIэ зэнэкъокъоу зэхыщагъэр лъэпкэ литературэм щызэлъашIэрэ Кэстэнэ Дмитрий фэгъэхъыгъагъ.

Шухъафтын шхъаIэр Дзыбэ Саныет фагъэшъошагъ. ЯтIонэрэ чIыпIэр Сыхъу СултIан ыхъыгъ, НэмытIэкъо Аминэт яцэнэрэ чIыпIэр кыдихыгъ. ГъукIэлI Еленэ яплIэнэрэ хъугъэ. ЗэкIэми ахъцэ шухъафтынхэр афашигъэх.

Фондэу «Гуфэсым» итхъаматэ игуадзэу Шхъэлэхъо Светланэ филармонием щыкIогъэ зэхъэхэм кызыррэщыIуагъэмкIэ, зэнэкъокъум ныбжыкIэ 21-рэ хэлэжъагъ. Рассказхэм уасэ афэзышIыгъэ купым хэтыгъэх шIэныгъэлэжъхэр, тхакIохэр. Шхъэф шIыкIэм тетэу хагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэр кыдзыыхыгъэхэр кыхахыгъэх. Рассказхэр зытхыгъэхэм алъэкъуацIэхэр кIатхэжыгъагъэп. Ащ зыкIыгъэ шхъыпкIэжыгъэу зэхэщакIомэ алъыгъэ.

ЗэIукIэм кышыгушыIагъэх «Гуфэсым» итхъаматэу Едыдж Мэмэт, тхакIохэу Шхъэлэхъо Абу, Пэнэшъу Сэфэр, Кошбэе Пшымаф, Едыдж Батрай, ЕнэмыкIо Мэулид, шIэныгъэлэжъхэу

ХъакIэмыз Мир, Хъуажэ Нурыет, Къуекъо Асфар, зэхэщакIомэ ащыщхэу Хъодэ Аднан, Бажэ Кая, Чэтэо Ибрахим, ансамблэу «Жыуым» ихудожественнэ пашэу, сурэтышIэу ГъукIэ Замудин, республикэм и Парламент и Комитет итхъаматэу Шхъэлэхъо Аскэр, нэмыкIэхэри.

Шхъэлэхъо Абу дэгъоу ышIэщтыгъ тхакIоу Кэстэнэ Дмитрий. Ар кыдылтыгътэзэ, щыIэныгъэм кыыххыгъэ кьэбар гъэшIэгъонхэр ащ кыIотагъэх. ШIэныгъэлэжъхэм, тхакIохэм, зэхэщакIохэм ягуапэу кыыхагъэщыгъэр тхэным пыщагъэмэ япчъагъэ кызырэхъорэр, ныбжыкIэмэ темэ гъэшIэгъонхэр кызырагъотыгъэр ары. Рассказым итхын зэкIэми

кьадэмыхъугъэми, кьатхыгъэм уеджэ зыхъукIэ гупшысэ куухэр уагъэшIых.

Апэрэ чIыпIэр кыдзыыхыгъэ Дзыбэ Саныет усэхэри икьэлэмыпэ кычIэкIыгъэх, гъэзетэу «Адыгэ макъэм» Iоф шешIэ. Сыхъу СултIанрэ НэмытIэкъо Аминэтрэ Адыгэ кьэралыгъо университетым илгъэпкэ факультет шеджэх. ГъукIэлI Еленэ юрист сэнэхъатым зыфегъасэ.

Зэнэкъокъум хэлэжъэгъэ ныбжыкIэхэр якIэлэегъаджэхэм, зэхэщакIохэм, жюри хэтыгъэхэм лъэшэу афэразэх. Пэнэшъу Сэфэр кызырриуагъэмкIэ, тхэкIо цIэрыIоу тIэмэ кьакIэлъыкIон зылъэкIышт ныбжыкIэхэр щылэх, литературэм зэрэфэщагъэхэр ятхыгъэхэм кьащагъэлъэгъуагъ.

Рассказэу атхыгъэхэр журналхэу «Зэкъошныгъэм», «Нэплъэгъум» кьадагъэхъанхэ алъэкIышт. АдыгабзэкIэ тхэрэ ныбжыкIэмэ япчъагъэ кызырэхъорэр «Гуфэсым» ипашэхэр

щэгущIукIых. НыбжыкIэмэ тапэкIи IэпыIэгъу афэхъуштых, тхытэ шхъаф шIыгъэу рассказхэр кызырэхъаутыштыхэми егупшысэх.

ЯтIонэрэ зэнэкъокъоу зэхэщэщтыр нэмыкI тхакIом фэгъэхыгъэщт. Адыгабзэм изэгъэшIэн, игъэфедэн фэгъэхыгъэ Iофыгъохэр нахъышIоу гъэпсыгъэнхэм зэрэпылбыштыхэр кыIуагъ АР-м лъэпкэ IофхэмкIэ, IэкIыб кьэралхэм ащыпсэурэ тилгъэпкыгъэхэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи кьэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет итхъаматэу ЖакIэмыкIо Вячеслав. Зэнэкъокъум хэлэжъагъэмэ, зэхэщакIомэ ар кьафэгущIуагъ, рагъэжъэгъэ Iофыр лъагъэкIотэнэу афиIуагъ.

«Гуфэсым» ригъэжъэгъэ Iофыр щыIэныгъэм зэрэщыпхыращырэм, атхыгъэ рассказхэм тигъэзетеджэхэр щыдгъэгъозыштых.

Сурэтхэр зэхэхэм кыицытырахыгъэх.

Олимпиадэм ипэгъокI

Адыгеир чанэу хэлэжъэщт

Олимпиадэ джэгунхэу 2014-рэ илъэсым Шъачэ щыкIощтхэм Адыгэ Республикэр зэрэхэлэжъэщтым хабзэм икьулыкъушIэхэр, общественнэ купхэр игъэкIотыгъэу тегуыщIэх. Адыгэ Республикэм и Кьэралыгъо филармоние тыгъэгъазэм и 21-м сыхъатыр 18.00-м щыкIощт зэхэхэм общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэр», культурэм илофышIэхэр хэлэжъэщтых.

Адыгэмэ ятарихъ чIыгоу непэ Шъачэ зыщыпсэурэм Олимпиадэ джэгунхэр зэрэщыкIощтхэм Адыгэ Хасэм хэтхэр рэгущош. Хабзэм икьулыкъушIэхэмрэ Адыгэ Хасэмрэ зэгъусэхэу зэхэщэн Iофыгъохэм атегуыщIэх. Адыгэмэ якультурэ, яискусствэ Олимпиадэ джэгунхэм игъэкIотыгъэу кышчалотэным, тарихъ гъогоу кьэткIугъэр нэмыкI лъэпкыгъэм ягъэшIэгъэным афэшI тиансамблэ цIэрыIохэу «Налмэсыр», «Исламыер», «Жыуыр», фэшъафхэри культурам епхыгъэ Iофыгъомэ ахэлэжъэщтых. ТитхакIохэм, шIэныгъэлэжъхэм, сурэтышIэхэм яеплбыкIэхэр зэхэхъэхэм кьащчалотэщтых.

Филармонием щыкIощт пчыхъэзэхэхэм зэлъашIэрэ сурэтышIэхэу Бырсыр Абдулахъ, СIашъу Юрэ, Къат Теуцожэ, археолог цIэрыIохэу ЛэупэкIэ Нурбий, Тэу Аслъан, нэмыкIэхэми яеплбыкIэхэр кышчалонхэу тэгугъэ. Хабзэм икьулыкъушIэхэмрэ общественнэ организациехэмрэ гъусэныгъэ зэрэздашIыгъэм ишIуагъэкIэ рагъэжъэгъэ Iофыр нахъышIоу лъагъэкIотэщт.

Адыгэхэр Шъачэ щымыпсэуштыгъэхэм фэдэу кьэбархэр зыгъэлухэрэм тилофшIагъэкIэ тапэуцун, тарихъым ишъыпкыпIэ зэхадгъэхын зэрэтлгъэкIыштыр филармонием щыкIощт зэхэхэм кышчалонхэу тэгугъэ. Олимпиадэм ехыплIэгъэ нэпэплъ шIухъафтынхэри агъэхъазырыштых, адыгэ быракъыр Олимпиадэ джэгунхэм ащыбыбэтэщт.

Блыпэм щыIэщт пчыхъэзэхэхэм артистхэри хэлэжъэщтых, концерт гъэшIэгъон кьатышт.

Футбол. КIымэфэ ешIэгъухэр

АтекIощтыр кьэшIэгъуае

Мыекъуапэ футболымкIэ икIымэфэ зэнэкъокъухэу стадионмкIэу «Юностым» щыкIохэрэм командэ 40-м ехъу ахэлэжъэ. «Щагъдымрэ» «Урожаймрэ» яешIэгъухэр кьахыгъэх, ахэр апэ итхы. Чемпион хъуштыр кьэшIэгъуае, зэнэкъокъухэм заушъомбгъу.

Гъэзетеджэхэм ялъэлухэр кьыдэтлгытэхэзэ, апшгъэрэ ыкIи ятIонэрэ купхэм ахэт командэхэр зыщешIэщтхэ уахътэм футболыр зикласэхэр щытэгъэгъуазэх.

19.13.09.
ЯтIонэрэ купыр
«Квант» — АГУ

МГГТК — «Кавказ»
«Спортмастер-2» — «Джокер»
УВД — «Картонтарэр»
«Радуга» — «Зарем»
«Спортмастер» — «Звезда»
20.12.09.

Апшгъэрэ купыр
«Урожай» — «Щагъдый»
ИФК — «Чыгушъхъ»
АРГ — «Динамо»
«Мыекъуапэ» — МГТУ.

ЕшIэгъухэр сыхъатыр 13-м аублэхэшь, зэкIэлъыкIохэу макIох.

Тхэквондо. «Iошхъэмафэ и Кубок»

Налщык ыуж Таганрог

Яцэнэрэ Дунэе турнирэу «Iошхъэмафэ и Кубок» зыфиIорэр тхэквондомкIэ Налщык щыкIуагъ. ЗэIукIэгъухэм Къыблэ Кореем, Азербайджан, Польшэм, Беларусым, Армением, Урысыем яспортсмен 300-м ехъу ахэлэжъагъэх.

Дунаим, Европэм язэнэкъокъухэм хагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэр кьащыдзыыхыгъэхэр, Урысыем иныбжыкIэ хэшыпыкIыгъэ командэ хэт бэнакIохэр Налщык кьэкIогъагъэх, Къыблэ Кореем спортсмен 22-рэ алырэгъум кьытехъагъ. Адыгэ Республикэм щыщ нэгъырищ апэрэ чIыпIэхэм афэбэнагъ. Анастасия Скипинамрэ Олег Тыщенкомерэ ШВСМ-м зыщагъасэ. Александр Гребенюковыр АРСДЮСШОР-2-м икIэлэеджакIу.

А. Скипинам апэрэ зэIукIэгъур 2008-рэ

илгъэсым Урысыем иныбжыкIэхэмкIэ чемпионкэ хъугъэгъэ спортсменкэу Краснодар крайм щыщым кышIуихыгъ. ЯтIонэрэ бэнэгъум Азербайджан кьикIыгъэм щытекIуагъ. Апэрэ чIыпIэм икьыдэхын фэгъэхыгъэ зэIукIэгъум А. Скипинам дэгъоу зыфигъэхъазырыгъ, Москва щыщ спортсменкэм пчъагъэр 12:6-у текIуагъ. Ащ дышъэ медалымрэ Кубокымрэ кьыфагъэшъошагъэх.

А. Гребенюковым апэрэ зэIукIэгъур кыыхыгъ, ау Беларусым кьикIыгъэ бэнакIор нэужым баллитIукIэ кьытекIуагъ. О. Тыщенкомерэ зэIукIэгъуитIу кыыхыгъ, ау финалныкыор шIуахыгъ.

Мы мафэхэм Урысыем и Къыблэ шьолгыр иныбжыкIэхэм язэнэкъокъухэр тхэквондомкIэ (ВТФ) Таганрог щэкIох. Адыгеим спортсменхэм медальхэр кьахыныхэу тащэгугъы.

НэкIубгъом итхэр зыгъэхъазырыгъэр ЕМТИЛЪ Нурбий.